

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1877. Andra Kammaren. N:o 45.

Måndagen den 23 April.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 i denna månad.

§ 2.

Upplästes ett så lydande sjukbetyg:

Att Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare Herr P. Lithner är till följd af rheumatism urståndsatt att lemna sina rum intygar på embetsed
Stockholm den 23 April 1877.

C. Häggström.
Med. Dr.

§ 3.

Ordet begärdes af

Herr Rubenson, som yttrade: På Kammarens bord ligger för närvarande ett mycket digert betänkande i en ytterst viktig fråga, jag menar Särskilda Utskottets förslag till ny Utsökningslag. Litet hvar af oss lärer väl vara uttröttad efter de sista dagarnes förhandlingar angående försvarsfrågan, hvadan de flesta sannolikt endast hunnit kasta en flygtig blick på detta betänkande.

Under sådana förhållanden tager jag mig friheten föreslå, att detta betänkandes föredragning måtte uppskjutas till nästkommande Lördag. Om icke ett sådant beslut fattas, skall detta betänkande komma att stå på föredragningslistan redan om Onsdag.

Herr Clairfelt: Instämmande med Herr Rubenson, anhåller jag att ifrågavarande betänkande måtte sättas *främst* på föredragningslistan för nästkommande Lördag.

I anledning af dessa framställningar beslöt Kammaren, på
Andra Kammarens Prot. 1877. N:o 45.

derom af Herr Talmannen gifven proposition, att Särskilda Utskottets för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till utsökningslag och i sammanhang dermed erforderliga författningar utlåtande N:o 1 skulle till afgörande förekomma i Kammarens sammanträde nästa Lördag den 28 innevarande månad samt för sådant ändamål å föredragningslistan för nämnda sammanträde uppföras främst bland de då ännu oafgjorda ärenden, hvilka dessförinnan blifvit två gånger bordlagda.

§ 4.

Ang. försvarsärendets ordnande.

Fortsattes föredragningen af Särskilda Utskottets för behandling af förslaget till värnpligtslag m. m. utlåtande N:o 1, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga propositioner N:is 15 och 16 samt de delar af Dess nådiga proposition N:o 1, som dermed ställts i förbindelse, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner i samma eller dermed sammanhängande ämnen.

Enligt den af Kammaren beslutade föredragningsordningen, förekom nu till behandling det förslag till lag om allmänna värnpligten, som Utskottet framlagt i punkten 1 af sitt förevarande utlåtande; och skedde till en början uppläsning af § 1 i nämnda lagförslag, lydande densamma sålunda:

“Hvarje svensk man är värnpliktig från och med det kalenderår, under hvilket han fyller *tjuguet* år, till och med det, under hvilket han fyller fyratio år“.

Efter uppläsningen häraf anförde

Chefen för Kongl. Landtförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Weidenhielm: Det förslag till förbättringar i vårt försvarsväsende, som Kongl. Maj:t framlagt innevarande riksdag, detta första steg till ett bättre, som afser att förflytta oss från det betänkliga stillastående, der vi så länge under talet om det blifvande starka försvaret uppskjutit det närvarandes närmaste kraf, detta förslag innefattar afhjelpande af de i vårt försvarsväsende mest framstående och påfallande brister, hvilkas fortvaro knappast berättiga oss att anses tillhöra de nationer i det europeiska samhället, som önska att vara redo till försvarande af sin sjelfständighet. Detta förslag har aldrig gjort anspråk på att vara ett nytt helgjutet organisationsförslag. Såsom sådant hade det förtjenat att kallas otillfredsställande, med hvilket ord det redan från ett och annat håll blifvit karakteriseradt, men under den modesta benämningen af ett försvarsväsendets första utvecklingsskede, har det blifvit utsträckt så långt man hoppades kunna föra anhängarne af de olika åsigtorna i försvarsfrågan, eller till den punkt, vid hvilken hvar och en kunde anknyta sina förhoppningar om försvarets framtida utveckling i den rigtning, som

han ansåg för fosterlandets sjelfständighet betryggande och önskvärd. Att jag der anknutit min förhoppning om försvarets utvecklande på grund af den allmänna värnpligten under en eller annan form, derom behöfver jag icke erinra.

Om man i minnet genomgår försvarsfrågans öden under de många år, den stått på dagordningen, de olika former, hvaruti den framträdtt dels i underdåniga skrivelser, dels i organisationsförslag, de senare till betecknande mängd framlagda under riksdagarna 1875 och 1877, måste man komma till den öfvertygelsen, att de skiljaktiga meningarne under hela tiden varit och ännu äro hvar för sig så starka, att en verklig seger för den ena eller andra åsigten hvarken hittills varit eller vid denna riksdagen var att förvänta. Under denna meningssplittring, å ena sidan, och försvarets omutliga kraf, å den andra, fans ingen annan utväg, om man ville bringa frågan framåt, än att inskränka det vid denna riksdag framlagda förslag till sådana reformer, som kunde utgöra början till snart sagdt hvilket försvarssystem som helst, och att på detta neutrala område inbjuda anhängarne af så väl stam- som värnpligtsystemet, att, utan någon förbindelse att antaga motsidans grunder, gemensamt offra sin gård i namn af den fosterlandskärlek, som förenar dem alla. Men oakadt förslaget sålunda blifvit inskränkt till att blott utgöra vårt försvars första utvecklingsskede, så innefattas dock deri framställningar om förbättringar så väsentliga och så oundgängligen nödvändiga att, om de icke vidtagas, man kan säga, att vi icke äro i stånd att använda de stridskrafter, som vi verkligen ega, just derigenom att de nu bestående förhållandena utgöra hinder för en snabb och ordnad mobilisering. De omnämnda förbättringarne röra dels ordnandet af vår bevaringsinstitution, dels ökandet af underberälet, dels ock ordnandet af tross- och indenturväsendet. Framst af dessa ställer jag frågan om bevaringsinstitutionen, hvilken nu föreligger till behandling. Det hufvudsakliga felet i denna institution är, att den icke medgifver inkallandet af tillräckligt antal åldersklasser till härens förstärkande, och att den saknar kontroll öfver de värnpligtige. Den bevaring, som vi nu ega, inskränker sig till 5 klasser af ynglingar emellan 21 till 25 år. Skyldigheten för de manliga medlemmarne inom samhället att under sin kraftfulla ålder vid farans stund uppträda till fosterlandets försvar är icke någon nyupptäckt grund, på hvilken nationerna skyndat att uppföra sina härordningar, den är fast hellre endast tillämpningen af ett uråldrigt kraf inom hvarje manligt bröst; ty värnandet af den egna härden var mennens frivilliga värf långt innan någon arméorganisation fans till. Det är ett stort fel i en värnpligtslag, om den är bygd på den förutsättningen, att landets mest kärnfriske och kraftfulle män skola vid en fiendes inbrott förblifva overksamman och låta försvara sig af landets ynglingar. Mine Herrar, det bör icke vara så; Sveriges vuxne män hafva rättmätiga anspråk på äran att i värnpligtslagen inberäknas bland Sveriges försvarare.

Alla komitéer, sakkunniga personer och myndigheter, som haft

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

uppdrag att beräkna den försvarsstyrka, som vi böra kunna uppställa, i händelse af ett fiendtligt anfall, hafva kommit till en siffra af omkring 100,000 man. Om man efter allmänt antagna grunder beräknar ytterligare en tredjedel af denna styrka till depåer och ersättningstrupper samt för att betjena densamma 15 å 16,000 man och derjemte, såsom billigheten fordrar, icke i första hand utkommendera de öfvade eller mindre öfvade yngsta årsklasserna, kommer man till det resultat att med Sveriges nuvarande folkmängd skulle behövas tolf årsklasser, för att uppbringa hären till nyssnämnda numerär. Då det således skulle åtgå en tid af icke mindre än 12 år för hären att utväxa till denna styrka, ligger häri en maning att icke uppskjuta med antagandet af ifrågavarande bestämmelser. Om Kammaren antager dessa stadganden, kunna de inpassas i hvilket härorganisations-system som helst och betunga icke i fredstid de värnpliktige. En ytterligare fördel af en tillökning i dessa årsklasser är den, att derigenom möjliggöres mobiliseringen af specialvapnen, hvilken för närvarande icke är utförbar. Genom en tillökning i årsklasserna är nemligen hvarje soldat, som uttjent sin kapitulationstid, under värnpligtsåren skyldig att i händelse af krig låta inkalla sig, och på så sätt kunna specialvapnen vid en mobilisering uppbingas till en tillräcklig nummerstyrka.

Det är vidare för en mobilisering nödvändigt, att de värnpliktige underkastas en kontroll så ordnad, att man i behofvets stund kan finna dem. Den närvarande institutionen är i detta fall så ofullständig, att man icke ens gissningsvis kan beräkna, huru mycket ett regimente skall utsvälla efter inkallandet af de fem beväringssklasserna. Äfven i detta fall innehåller den nya lagen bestämmelser, som jag anser tillfredsställande.

Jag kunde ytterligare anföra många skäl för lagens antagande. men jag tror att det anförda är tillräckligt för att öfvertyga om dess vigt. Det Särskilda Utskottet har i den värnpligtslag, Kongl. Maj:t föreslagit, företagit sig åtskilliga förändringar, hvilka jag för min del icke kan anse som förbättringar; men då de i allmänhet mera röra redaktion än sak och icke i hufvudsak rubba lagens bestämmelser samt hvad Utskottet föreslagit redan blifvit af Första Kammaren antaget, anser jag mig i försvarets intresse böra önska, att äfven af denna Kammare Utskottets förslag till värnpligtslag blir antaget. Jag beklagar djupt, att jag begick ett misstag, då jag trodde, att inom förslaget neutrala område alla skulle kunna samlas till beslut om en ringa tillökning i de värnpliktiges öfningar; jag beklagar detta djupt, men jag skulle anse det såsom en dubbel olycka, om Kammaren icke nu ville antaga värnpligtslagen och vi således skulle kvarhållas i en ställning, hvari vi måste erkänna oss oförmögna att såsom sig bör mobilisera våra stridskrafter.

Herr Nils Larson: Herr Talman, mine Herrar! Det är långt ifrån, att jag vill söka bestrida hvad Herr Statsrådet Weidenhielm anført om det framlagda förslaget till lag om allmän

värnpligt. Den innebär en systemförändring i vår nu varande beväringstinstitution, och jag har icke kunnat förmärka, att meningarne i denna punkt varit synnerligen delade. Det är endast med afseende på vissa punkter längre fram i förslaget, som, så vidt jag kunnat förmärka, meningarne äro olika, och under de föregående öfverläggningarne angående förslaget till lag om de värnpligtiges öfning under fredstid, tog jag mig friheten antyda några punkter af det nu föredragna förslaget, deri jag erfarit några olika åsichter mot dem Utskottets förslag innebär. Men de båda lagarne, lagen om allmän värnpligt och lagen om de värnpligtiges öfning under fredstid, måste nödvändigtvis stå i det innerligaste samband med och beroende af hvarandra, så att den ena icke kan lända till något gagn, utan att den andra antages, och således, om den ena icke är antagen, tjenar det icke något till att antaga den andra, förr än man om den första blifver enig. Då nu i följd af Kamrarnes olika beslut angående lagen om de värnpligtiges öfning i fredstid samma lag förfallit, kan jag således för min del icke finna nyttan af att antaga förslaget om allmän värnpligt. Jag skall be att få fästa uppmärksamheten derpå, att, om detta förslag nu skulle utan förändring antagas, måste den del af representationen, som satt sig emot antagandet af öfningslagen, strängt hålla på, att lagen om allmän värnpligt icke må vinna tillämpning förr, än man är enig om öfningstiden och allt annat, som med försvarets ordnande står i samband. Jag kan således icke annat än yrka, att så väl denna § som de följande nu måtte af Kammaren afslås.

Ang. försvarets ordnande.
(Forts.)

Herr Nils Pettersson: Herr Talman, mine, Herrar! Jag trodde verkligen, att i följd af det beslut Kammaren fattade, då vi sist voro tillsammans, denna nu föredragna första paragraf i beväringlagen och hela denna lag för öfrigt, icke skulle blifva föremål för någon särskild diskussion. Det torde nemligen vara klart, att dessa frågor stå i sådant samband med hvarandra, att de icke kunna eller böra skiljas åt utan lösas samtidigt. Det har dock af krigsministern framhållits, att *förkastandet* af denna lag skulle vara en dubbel olycka. Jag vill vända om satsen, och jag tror att *antagandet* af denna lag skulle vara en dubbel olycka. Jag vet icke, hvarför vi skulle förkastat den andra lagen, om vi antoge detta förslag. Ty det var enligt mitt begrepp detta som gjort förslaget oantagligt, att frågan icke kunde lösas i sin helhet. Detta ligger i sakens natur, så kortsynta torde få vara, att de icke kunde begripa det. Jag undrar, hvad svenska folket skulle säga, om af deras beväringssynglingar skulle kunna, utan att ett enda jota af indelningsverket blifvit ändradt, ändå utkommenderas tolf årsklasser, och då man i 1 § talar om, att de skola vara värnpligtige från det 21 till och med 40 året, undrar jag, om svenska folket skulle taga emot ett sådant förslag, eller att deras söner skulle kunna användas i anfallskrig, innan den andra frågan blifvit löst. Jag tror saken talar så för sig sjelf, att man måste lösa frågorna på en gång. Jag vill för närvarande icke spilla många

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

ord, utan hoppas att beslutet måtte afse ett samtida antagande af frågorna. Jag vet icke, hvad man egentligen skulle vinna på ett antagande af denna del, då man om några månader kanhända får ett helt förslag, som kan antagas. Jag yrkar afslag å så väl första punkten som de följande och hoppas, att lösningen af båda frågorna sker samtidigt.

Häruti förenade sig Herr *Jonas Jonasson* i Gullaboås.

Herr *Jöns Pehrsson*: Då jag i dag gick upp i Kammaren, var jag icke så obenägen att under vissa villkor antaga föreliggande lagförslag, men sedan jag hört Herr Krigsministerns yttrande har jag ändrat åsigt. Under diskussionen i lördags påstod en talare, att enligt gällande beväringsslag ingen intet för öfningarne vore bestämd, utan att, derest erforderliga medel beviljades, Kongl. Maj:t kunde utsträcka dem till hur lång tid som helst, och Krigsministern har synts mig dela denna uppfattning. För min del hyser jag en motsatt åsigt. Äfven om icke i sjelfva beväringsslagen öfningsdagarnes antal är bestämdt, finnes dock i Riksdagens skrifvelse om lagens antagande en sådan bestämmelse intagen. Mot lagförslaget hufvudgrunder har jag intet att invända, utan endast mot ett par paragrafers innehåll. Den ena af dessa paragrafer är den, som handlar om ersättning till de värnpliktige under öfnings tiden. Som Herrarne veta, har jag alltid förfäktat den åsigten, att en rimlig godtgörelse i penningar borde af staten lemnas de värnpliktige under öfnings tiden, icke såsom någon egentlig godtgörelse för tidsspilla och arbetskostnad men dock något litet, så att fattig mans barn under den långa tiden hade någon skärf att använda till att förse sig med lektyr eller sådant. Jag har förut uttalat denna tanke och frångår icke, att detta vore ett klokt politiskt steg, och det skulle vara lika klokt af anhängarne till de åsichter jag delar, att de visa, det man icke vill lägga en alltför tung börda på de beväringsskyldige. För min del får jag säga, att jag, i fall jag ej fått höra Herr Krigsministerns anförande, skulle, med uttryckligt förbehåll i protokollet, att beväringsslagen icke skulle fått tillämpas förr än försvarsfrågan i sin helhet blifvit löst, hafva varit med om att godkänna denna lag, så vidt Regeringen i sitt nästa förslag, med hvars framläggande väl icke kan dröja länge, om något afseende fästes vid majoritetens i denna Kammare önskan, vill föreslå en högre siffra i ersättning till beväringssmannskapet. 27 § i nu föreliggande lagförslag innehåller icke någon bestämd siffra i detta afseende. Vidare anser jag nödvändigt att stadga, att beväringen icke får användas till anfallskrig. Jag befarar visserligen icke att regeringen skulle komma att missbruka sin makt att utsträcka beväringens öfnings tid öfver 30 dagar; men nog vore det lugnande, om en bestämd föreskrift härutinnan funnes.

Då emellertid hufvudsyftet tyckes vara att få värnpligten utsträckt, men att allt öfrigt bör lemnas å sido, kommer jag nödvändigt till det resultatet, att jag måste förena mig med dem,

som vilja afslå så väl denna som följande paragrafer i lagförslaget. Jag tror icke heller, att några talande skäl för lagförslagets nytta kunna framläggas, då lagen icke rimligtvis kan tillämpas ännu samt skiljaktigheterna mellan den och den nu gällande beväringlagen, vid närmare betraktande, äro obetydliga och, utom den ökade öfningstiden, egentligen bestå blott deri, att beväringynglingen, enligt förslaget, skulle få en utskrifningsedel, samt att han bestämdt skulle infinna sig vid möten för approbation och öfningar. Deremot finnes åtskilliga förbättringar i den nya lagen, som jag när som helst skulle vilja biträda, om blott den förändringen vidtoges, att regeringen ville lemna ersättning till beväringynglingarne under den långa tid, de skulle ligga borta.

Med uttalande af dessa åsikter instämmer jag med dem, som yrkat afslag å paragrafen.

Herr Carl Ericson: Jag skall icke tillåta mig att, i likhet med ett par föregående talare, yttra mig om lagförslaget i sin helhet, utan jag skall hålla mig endast till den föredragna § 1.

Man har påstått, att den lag, som Kammaren i Lördags afton förkastade, och den lag, hvarom nu är fråga, stå med hvarandra i oskiljaktigt samband; men något skäl för detta påstående har icke angifvits och kan icke heller angifvas. Den lag, som Kammaren förkastat, gällde icke annat än att beväringens öfningar skulle utsträckas från nu stadgade 30 dagar till 62 dagar; nu i fråga varande lag deremot gäller någonting annat; den gäller, att svenska folket under sin mannaålder skall vara skyldigt att försvara fosterlandet.

Förutom de skäl för det nu föreliggande lagförslagets antagande, som Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet nyss anfört, och i hvilka jag till alla delar instämmer, ber jag att få fästa Herrarnes uppmärksamhet på, att, då svenska folket under tvenne sekler icke deltagit i landets försvar och lyckats under de sista 60 åren få åtnjuta en oafbruten fred, folkets känsla af dess pligt att försvara sitt land naturligtvis mer eller mindre försvagats. Men denna känsla skulle möjligen icke obetydlig mån återväckas, om denna lag antoges. Under fredliga förhållanden, mine Herrar, är antagandet af lagen endast en formel sak; den förbinder ju till nästan ingenting under fredstid. Det lider ju intet tvifvel, mine Herrar, att, i fall vi i denna stund erhöle underrättelse, att en fiende landstigit på våra kuster, det i denna Kammare ej skulle finnas en enda man, som icke utan tvekan lemnade sitt bifall till denna lag.

Man säger visserligen: vi erkänna alla skyldigheten att försvara fosterlandet, men vi vilja icke, såsom i detta lagförslag föreskrifves, inträda i linien eller den aktiva hären. Vi vilja gå man ur huse, vi vilja bilda en landstorm. Men att gå man ur huse, att bilda landstorm, är icke ett försvar, hvarmed man tillbakakastar en fiende. Man ur huse, landstorm, är alltid mer eller mindre oordnade hopar, hvilka visserligen i början af deras verksamhet kunna genom kommunikationers rubbning, transport-

Ang. försvarsärendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsöns-
dets ord-
nande.
(Forts.)

ters borttagande o. d. göra fienden hvarjehanda afbräck; men en fiendtlig anförare tvekar icke i fråga om medlen för att kufva en sådan landstorm, och vid medlens användande tillvägagår han utan hänsyn. Intet tvifvel då, att, på samma gång dylika skräckingifvande medel användas, en landstorms svallvågor återvända inom sina bräddar.

På de skäl, som blifvit af Herr Chefen för Landtförsvarsdepartementet förut anförda, jemte det skäl, jag tagit mig friheten dertill lägga, att nemligen man genom antagande af denna lag bör söka återväcka hos svenska folket den måhända något slumrande känslan af en hvars pligt, att, så länge han befinner sig i sin mannaålder, bidraga till fosterlandets försvar, yrkar jag bifall till den föredragna paragrafen.

Grefve Björnstjerna: Jag är visserligen till största delen förekommen af den siste talaren, men anhåller dock att få tillägga några ord. Talaren från Jemtland, den förste som yttrade sig näst efter herr Krigsministern, ansåg det tjena till ingenting att antaga det föreliggande lagförslaget, då Kammaren redan förkastat öfriga punkter i detta utlåtande. Jag föreställer mig, att de, som behagat åhöra hvad Herr Krigsministern i detta afseende nyss yttrade, skola finna huru obefogadt jemtlandsrepresentantens påstående i sjelfva verket är. Det måste vara af aldra största vigt att hafva tillgång på manskaf för att öka krigshären till nödig styrka. Med vår krigshär menar jag nu beväringen, ty af den öfriga delen af vår armé — och detta kan icke disputeras — återstår ganska litet, sedan nödigt underbefäl och förgångsmän blifvit uttagne samt oduglige och oexercerade blifvit afräknade. Vår indelta armé kan för närvarande icke anses vara någonting annat än en ofullständig skola för bildandet af nödigt underbefäl för beväringen äfvensom för fyllandet af specialvapnens behof. Det är således beväringen, som är vår verkliga krigshär; man måste väl då tillse att denna kan höjas till erforderlig styrka. Det är visserligen ganska olyckligt, att beväringen icke har nödig öfning, men i första rummet måste man väl tillse, att man har manskaf att öfva. En annan lika vigtig omständighet att beakta är, såsom Chefen för landtförsvaret nyss påpekade, att man för närvarande icke har ringaste reda på hvar beväring ynglingarne äro att finna, enär desse årligen flytta från den ena delen af landet till den andra utan skyldighet att uppgifva sin nya vistelseort. Vid en anbefalld mobilisering vet således nu ingen hvar dessa ynglingar stå att påträffa, alltsammans är och förblir ett fullständigt kaos. Jag kan således icke förstå, att en man med så stort ordningssinne som Herr Nils Larsson kan vilja att detta missförhållande skall fortfa. Dessutom är ju gifvet att våra dyrbara specialvapen, artilleriet och kavalleriet, icke vid en hastig mobilisering kunna få en för dessa alldeles nödvändig förstärkning, så vida icke de af Utskottet förordade äldre beväringssälder klasserna förefinnas. Vid våra värfvade regementen antages vanligen karlen vid 20 års ålder och tjaner i allmänhet i 6 år. Om nu beväringens åldersklasser ökas till 12, är

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

klart, att man af uttjente soldater från artilleriet och kavalleriet kan få god tillgång på väl exerceerad folk för dessa vapenslag, då detta deremot icke kan ske om beväringsskyldigheten upphör vid fyllda 25 år, som nu är förhållandet. Jag kan således ej tro annat och har icke heller hört någon påstå motsatsen — än att nödvändigheten kräfver att höja beväringens åldersklasser från nuvarande 5 till 12, och detta så mycket hellre som af denna förändring ingen olägenhet uppstår för beväringssynglingarne utom när fäderneslandet är i fara, ett tillfälle, då det förefaller mig helt naturligt att de gå ut.

Jag vänder mig nu mot en representant här midt öfver salen och får säga, att det förefaller mig bra besynnerligt att höra honom på fullt allvar tala om rust- och rotehållares anspråk på lindringar gent emot fäderneslandets kraf på försvar i faras stund. Jag kan icke säga hvilket obehagligt intryck jag erfar, då jag på detta sätt hör talas om rust- och rotehållarnes rättigheter eller om de gamla knektekontrakten, hvilka dessutom gälla endast för vissa regementen. Vid rusthållet t. ex. finnas icke några sådana kontrakt. Hvarenda skånsk rusthållare är skyldig att gå ut, när så behöfves, om han är i beväringensåldern, han lika väl som alla andra svenska ynglingar. Detta ständiga tal om rust- och rotehållares på knektekontrakten grundade rättigheter är helt otvivelaktigt motbjudande att åhöra, helst då här icke är fråga om annat än en utsträckning af den redan för 65 år sedan i lag stadgade skyldigheten för hvarje svensk man att under sin kraftigaste ålder i farans stund bidra till fosterjordens försvar.

Samme talare yttrade vidare, att vi icke behöfde antaga det föreliggande förslaget, då det ju vore möjligt, att vi redan om några månader härefter få oss förelagdt ett nytt lagförslag i samma ämne. Härvid tillåter jag mig framställa den frågan: är det icke i själfva verket Riksdagens majoritet, som redan godkänt Utskottets förslag till ökad öfningstid för beväringen? Är det meningen, att regeringen skall rätta sig efter Riksdagens majoritet, så är det klart att Utskottets förslag redan har för sig denna majoritet. Det ringa flertal af omkring 10 röster, hvarigenom förslaget föll i denna Kammare utgör helt simpelt en minoritet, om båda kamrarnes röster sammanläggas.

Hvad dessutom beträffar det myckna talet om att regeringen om några månader härefter skulle ånyo framlägga ett härordningsförslag på de af Herr Key uppställda grunder, har jag visserligen hört en representant från Skåne påstå, att detta Herr Keys förslag skulle vara det yppersta man kan tänka sig och att ingen talare förnekad detta. Den ärade representanten hade naturligtvis icke åhört de 10 å 12 talare, som tydligen ådagalagt att icke någon krigsminister skulle våga för Riksdagen framlägga ett härordningsförslag, bygd på så lösliga grunder som det af Herr Key angifna.

Ingen regering kan gå in på att för en tid af femton år fastbinda frågan om ordnandet af landets försvar under förhoppning att under denna tid få beväringssöfningarne ökade till högst 90

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

dygn. Hvem vet, möjligen kunde ju hela ökningen inskränka sig till några få dagar. något minimum i detta afseende är ej ifrågasatt. Kan man tro, att ett verkligt försvar kan grundas på något sådant. Jag bestrider detta.

En föregående talare har redan visat, att nu under öfverläggning varande § icke är att sammanblanda med frågan om öfnings-tiden. Här föreligger endast ett vädjande till svenska folkets representanter att göra någonting för landets försvar. Jag hoppas, att frågans utgång kommer att lemna ett bevis på, att majoriteten i denna Kammare menar allvarligt med dess ofta upprepade fosterländska yttrande i detta afseende. Den lag, som här föreligger till antagande, medför inga uppoffringar under fredstid. I den stund, när kriget står för dörren, lemnar den oss deremot det antal manskap vi behöfva, under freden åter en möjlighet att taga reda på hvarest de värnepligtige äro till finnandes. Afslå Herrarne äfven detta lilla, ja, då kan jag deri icke se annat än ett bevis på att majoriteten här, trots alla granna ord, ingenting alls vill göra för hvad som dock bör framför allt annat vara oss angeläget, fosterlandets försvar.

Jag yrkar bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Anders Aug. Andersson: Jag hade icke trott att den öfverläggning, som afslutades i förrgår, skulle återupptagas i dag, emedan jag ansåg striden vara i det närmaste utkämpad. Emellertid tycks så ej vara fallet.

Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet yttrade nyss att det är högst nödvändigt att göra åtminstone något för att ordna vårt försvar. Härei torde litet kvar instämma. Men hvarföre framlägger då regeringen icke ett förslag, som svenska folket kan antaga och som hvilar på den grund, att kostnaderna för försvaret fördelas på förmögenheten, så att de icke såsom nu endast trycka de redan förut hårdt beskattade. Förmögenheten, som i största måtto behöfver det skydd, försvarsväsendet kan lemna densamma, bör väl också få vidkännas uppoffringar derför. Åtskilliga föregående talare hafva framkallat hotande skräckbilder samt ordat om fallor och varggropar. Dylikt kan ingalunda inverka på folkrepresentanten, som icke har annat än sin öfvertygelse att följa.

Min anhållan nu är, att den föredragna lagen måtte afslås och att den ej må antagas förrän i sammanhang med vårt försvarsväsendes ordnande på ett sätt, som kan gillas af svenska folket. En talare påpekade, att nästan hela Första Kammaren och en stor del af Andra Kammaren, d. v. s. i sjelfva verket majoriteten inom Riksdagen, hade gillat lagen om öfnings-tidens utsträckning. Detta är väl sant. Men det är att märka, att de hvilka sålunda röstade för bifall till lagen, utgjordes just af höga embetsmän och stadsrepresentanter samt för öfrigt af rikedomens målsmän; med ett ord, det var pluraliteten af Sveriges rikedom, som röstade för förslaget, men icke pluraliteten af svenska folket.

Jag yrkar afslag å paragrafen.

Herr *Pehr Nilsson* i Vittjerf instämde med Herr *Anders Aug. Andersson*.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Herr *Rydin*: Talarens bakom mig hela tal och bevisning lade endast i dagen, att han icke hade det ringaste reda på hvarom här är fråga. Här är nemligen fråga om hvarken rikedomens målsmän eller embetsmannaklassen, eller hvilken fraktion i Riksdagen, som företrädesvis eger rätt att anse sig representera svenska folket, utan här är fråga om att i lag tillämpa hvad som icke kan utrotas ur något lands statsrätt och än mindre ur någon fosterlandsväns hjerta, nemligen skyldigheten att försvara sitt land. Nu innehåller denna lag icke ett jota i fråga om förändringar i afseende å härorganisationer eller tiden för vapenöfningarne under fredstid, utan den innehåller blott föreskrifter, hvarigenom regeringen sättes i stånd att kunna ordna landets försvar, när kriget står för dörren, samt om, huru och på hvad sätt den manbara styrkan skall erhållas, om huru man skall kunna ordna de värnpliktige, de svenska medborgare, som *vilja* försvara sitt land. Frågan gäller således, huru man skall kunna ordna utskrifningen och underlätta mobiliseringen, huru man skall veta, hvarest de personer är till finnandes, som vilja försvara sitt fosterland — de som icke vilja det, må gerna, såsom man så ofta hotat, emigrera till Amerika. För öfrigt gör denna lag genom den i dess § 24 innehållna bestämmelse, att "en värnpliktig är, sedan han blifvit utskrifven, skyldig att för sin utbildning under fredstid tjenstgöra den tid, som genom särskild af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag bestämmes" icke den ringaste inskränkning i den medborgerliga friheten. Nyssberörde talare bakom mig, som anser deltagande i vapenöfningarne för intrång i den medborgerliga friheten, förklarade i förrgår, att han icke för tretio silfverpenningar ville sälja sin medborgerliga frihet. Icke heller jag vill för tretio silfverpenningar köpa mig fri från skyldigheten att försvara mitt land.

Då således denna lag icke innehåller något annat än föreskrifter om, huru och i hvilken ordning de värnpliktige af landets medborgare skola inkallas för att vid behof deltaga i rikets försvar, så anser jag, lika med föregående talare, det vara af största vikt att lagen antages. Vidare anser jag detta vara af vikt, på det vi må kunna, efter den granskning förslaget erhåller, veta hvilka bestämmelser i lagen äro af beskaffenhet att kunna tåla jemkning.

Det är af vikt, att denna lag antages af alla, hvilket parti man än må tillhöra, ty hvad beträffar den allmänna värnpligten har Kammarens majoritet icke varit af olika mening med minoriteten. Vid 1871 års riksdag antogs nemligen en värnpligtslag med utsträckt öfningstid, men här är helt enkelt blott fråga om att ordna det sätt, hvarpå landet må kunna försvaras. Således vill jag för min del yrka bifall till denna lag och kan icke se, att af det beslut, som redan fattats, följer att denna lag skall afslås, ty den fråga, hvarom vi förut beslutade, och det nu föredragna lagförslaget stå ej uti oskiljaktigt samband med hvarandra. Men

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

skulle det ingå i det program, som af de 104 blifvit uppgjort, att äfven denna lag skall afslås, så få vi naturligtvis underkasta oss detta. Dock synes mig icke deri på något sätt ligga, att det är svenska folket, som talat genom de 104, ty sättet huru svenska folket skall representeras bestämmas i grundlagen och icke af majoriteten, vare sig i denna eller medkammaren.

Herr Lindmark: Representanten bakom mig uttryckte sin förvåning öfver, att striden ånyo blossat upp. För min del får jag säga, att jag icke kan neka, att utgången af Kammarens öfverläggning förliden Lördag berörde mig så smärtsamt, att jag såsom enskild person förlorade hoppet att med någon utsigt till framgång fortsätta striden. Men i egenskap af representant har man icke rättighet att fälla vapen.

Det förvånar mig, att man icke vill se hvad denna lag gäller, och de inkast, som slungas mot densamma öfverraska mig. Man säger att det icke tjänar till något att efter den utgång frågan fick i Lördags, antaga denna lag. Jo, den tjänar till ganska mycket, ty utan antagande af denna lag, är det icke möjligt att vid behof mobilisera vår armé. Och hvilka, lindrigast sagdt, besynnerliga skäl anför man icke i öfrigt för afslag å lagen! En säger, så länge vi kunna frukta, att armén skall blifva ett verktyg i konungens hand för anfallskrig, så länge må vi ej bifalla lagen. Således skall denna obefogade och fullkomligt inbillade farhåga hos en del representanter sätta ett absolut hinder i vägen för vårt försvarsväsendes ordnande! En annan säger: så länge icke lagen innehåller bestämmelser om aflöning åt de värnpliktige, kan densamma icke antagas. Skall man således i den värnpliktige se en dagsverkare, i stället för att i honom se en medborgare, som fullgör en helig pligt emot fosterlandet? Huru sorgligt att höra dylika inkast! Jag tillåter mig säga, att för närvarande i Europa det just är omöjligheten att betala den ofantliga styrka, en armé behöfver, som tvungit de stora staterna att införa värnplikten. Det är min fasta öfvertygelse, att samma nödvändighet skall göra sig gällande äfven i vårt land; och jag skulle betrakta såsom en stor olycka, om här i Sverige infördes aflöning åt de värnpliktige för fullgörandet af värnplikten.

Frågan, som nu föreligger, är i mina ögon så enkel, att jag icke vidare vill orda derom; men att den behandling, hon rönt i denna Kammare, djupt smärtar mig, kan jag icke förneka. Man åberopade i lördags flera gånger Gustaf Vasas valspråk "Med Gud och Sveriges allmoge". Jag vill hoppas, att detta valspråk icke en gång skall ljuda från ett håll, hvarifrån man minst väntat att få höra det.

För min del misströstar jag för närvarande om en lycklig utgång till den grad, att jag skulle vilja föreslå en omredigering af lagförslaget första paragraf, som måhända hade bättre utsigt till att varda godkänd i denna Kammare, om densamma hade följande lydelse: "Hvarje svensk man, med undantag af Sveriges rust- och rotehållare, är värnpliktig" etc. etc.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Bågenholm: Jag anhåller vördsamt om bifall till den föredragna paragrafen, som innefattar bestämmelser om de år hvarje svensk man skall fullgöra sin värnpligt. Att majoriteten i denna Kammare, som fattade det beklagliga beslutet i Lördagsnatt, nu också skulle falla på den tanken, att sjelfva lagen om allmän värnpligt icke för närvarande skulle kunna antagas, har verkligen förvånat mig. De goda skäl, som finnas antecknade i statsrådsprotokollet och som Herr Krigsministern ytterligare be-lyst, synas mig böra föranleda till lagens antagande. Att denna Riksdags minoritet, som åstadkom Lördagens beklagliga beslut, icke skulle finna sig hafva allt skäl att antaga denna lag, förvånar mig, ty den skrifvelse, som här blifvit Kammarens beslut, var en produkt af eftergifter för hvarandra och har, efter hvad här blifvit under diskussionen upplyst, tillkommit sedan man under några dagar enat sig om grunden för ett nytt härordningsförslag. Det är obegripligt att det kunnat ske, detta enande, men det lär vara ett faktum att så skett. Nog af! man har uppställt denna skrifvelse, denna märkvärdiga skrifvelse, som skall uttrycka hvad man önskar, men som jag för min del icke kan anse i någon mån klar, och jag tror det vara omöjligt för regeringen att på dessa grunder framlägga något nytt härordningsförslag. Under sådana förhållanden bör det väl ligga i deras intresse, som antagit detta skrifvelseförslag, att nu bifalla denna lag, som kan gifva regeringen en fast hållpunkt, hvaromkring den må kunna bygga en ny härordning. Detta är nödvändigt till förstärkande af de åsikter, som skrifvelseförslaget skall uttrycka, ty annars är ju detta fullkomligt sväfvande. Antager man denna lag, så gifver man dock, som sagdt, en fast hållpunkt, en anvisning om hvad man önskar. Och om regeringen, med kännedom om ett sådant beslut och med något beaktande af majoritetens skrifvelse, finner skäligt att framlägga ett nytt förslag, så torde väl detta hafva större utsigt till framgång.

Jag får på grund af hvad jag nu anfört vördsamt hemställa om bifall till den föreliggande punkten.

Herr Anders Aug. Andersson: Herrarne torde ursäktat att jag anser mig skyldig att svara på hvad den högt ärade talaren här näst framför mig yttrat.

Han sade sig anse att, om den föredragna punkten blefve antagen, inga högre kostnader derigenom skulle uppkomma. Detta förefaller mig högst besynnerligt. Medför ej *det* ökade kostnader, om landets ynglingar skola en stor del af året ligga ute på öfningar; om arbetskrafterna på detta sätt borttagas från jordbruket och näringarne? Jag kan åtminstone ej förstå annat.

Jag anser detta vara tillräckligt svar på den ärade talarens fråga, huruvida förslaget skulle kunna medföra ökade kostnader. Hvad han i öfrigt anfört, lemna jag åt sitt värde, det må stå för hans räkning; jag endast beklagar att han är i den samhällsställning och ålder, att han sjelf ej behöfver deltaga i dessa öf-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

ningar, ty i så fall skulle jag kunnat tillägga hans yttranden någon mera betydelse.

Herr Key: Jag erkänner villigt att frågan om lindring eller afskrifning här i princip icke är på sin plats. Jag erkänner likaledes villigt den stora vigten och det stora behovet af en lag, som så ordnar våra förhållanden med afseende å beväringen att densamma kan i farans stund snabbt mobiliseras och snabbt tillgodogöras. Allt detta erkänner jag villigt och efter måttet af min förmåga så kraftigt som möjligt.

Men då jag erkänner detta, måste jag på samma gång säga, att det förefaller mig högst besynnerligt, om det skulle just nu kunna vara någon så oerhördt tvingande nödvändighet, att man nu måste antaga en värnpligtslag alldeles oberoende af hvilket härordningsförslag som kan blifva genomfördt. Och hvarföre skulle det vara så angeläget? Skulle man icke kunna tänka sig, att den nya härordningen kunde blifva bygd på grunder som icke alldeles passade in med nu föreliggande värnpligtslag? Skulle man icke kunna tänka sig — under förutsättning att frågan blir löst i den riktning som denna Kammares majoritet ansett önskvärd — skulle man icke kunna tänka sig, säger jag, att i stället för 6 år i linien, det nya härordningsförslaget kunde komma att anse t. ex. 2 eller 3 år lämpligare? Skulle icke derigenom snabbare erhållas en större försvarsprodukt? Jag vill visserligen icke härom nu bestämdt uttala mig — jag säger blott att det är möjligt att en sådan eller likartad förändring skulle kunna befinnas lämpligare.

Må man derföre icke kasta sten på dem som nu vilja afslå lagen. Må man icke, likt talaren från Upsala, förevisa desse, att de mera tänka på penningeinkomsten än på värnpligten, och likt denne talare utropa: "jag vill icke med trettio silfverpenningar lösa mig fri från fosterlandets försvar". Detta utrop skulle på mig utöfva en vida större effekt, om han själf icke vore vida öfver 40 år och således egentligen ingenting riskerar, äfven om värnpligtslagen antoges.

Den ärade representanten på stockholmsbänken påyrkade, tyckte jag, att man borde göra den förändring i lagen, att endast rust- och rotehållare skulle vara värnpligtige! -- Jag ber om ursäkt! jag hör att jag alldeles missuppfattat hans yttrande; det gick ut på tvärtom, att alla skulle vara värnpligtige *utom* rust- och rotehållare. Nåväl! jag får då ett så mycket bättre argument. Jag skall allvarligt undanbedja mig såsom rust- och rotehållare denna frihet, och än mera: fast äfven jag är vida öfver de 40 årens gräns, så skall i farans stund äfven jag, om det kräfves, följa med så godt jag förmår — det lofvar jag, ifall jag nödgas upplefva den dagen, hvilken jag hoppas aldrig måtte komma — icke för min skull utan för fosterlandets. Men jag frågar: inbilla Herrarne sig att hafva monopol på fosterlandskärlek, är det skäl att slå sig för sitt bröst med så mycken fariseisk själfkänsla? Nej, då ställer jag mig hellre bland publikanerne.

Hvaraf kommer nu allt detta myckna talet, mine Herrar, att

vi just nu måste antaga värnpligtslagen? Jag vill säga det: det kommer sig af den gamla förolämpande misstron till oss. Man säger alltjemt: Se der igen! I viljen ingenting göra! Jag säger: viljen I, mine Herrar, verkligen lösa försvarsfrågan, nåväl! antagen då en ny härordning efter de grunder vi erbjudit, och vi hafva lofvat att vi skola infria våra löften, om så erfordras, på en urtima riksdag, icke, således om *ett år*, utan om *några månader*; viljen I lösa frågan på de grunder vi framlagt, då bör denna lag nu afslås — men viljen I det icke, viljen I, med misstro till allt hvad vi sagt och lofvat, och af kärlek till grundskatter och indelningsverk, uppskjuta hela frågans afgörande till en oviss framtid, då först vore det olyckligt att nu afslå denna lag. Men just derföre att *vi* vilja lösa frågan så snart som möjligt, just derföre se vi icke heller någon nödvändighet i att nu antaga lagen.

Ang. försvarsöfverensordnande.
(Forts.)

I detta yttrande instämde Herrar *Joh. Erik Johanson, Sam. Johnson, Jonas Petter Nilsson* och *Lind*.

Hans Excellens Herr Statsministern Friherre De Geer: Det har redan blifvit framhållet, att antagandet af detta förslag till värnpligtslag skulle vara af en ganska stor vikt, äfven om dermed icke följer någon lag om en utsträckt öfningstid för beväringen under fredstid. Denna lag skulle nemligen först och främst medföra ett ordnande och ett kontrollerande af beväringens manskapet; och skulle derjemte genom ökande af antalet årsklasser i beväringen gifva en ökad personal åt armén. Blifva vi anfallna med krig, så måste beväringen ut, emedan den öfriga armén icke räcker till. Det måste då vara angeläget, att denna beväring icke är strödd omkring såsom agnar för vinden, det måste också vara angeläget, att icke hela bördan kastas på de ynglingar, som äro under 25 år. Folkträten har på senare åren utvecklat sig derhän att man icke erkänner såsom krigförande andra än dem som enligt sitt lands lagar äro *skyldige* att ställa sig till fäderneslandets försvar, och de som, utom lagen, uppträda till landets försvar löpa derföre fara, om de blifva tillfångatagne, att icke blifva behandlade såsom krigsfångar, utan att nedskjutas.

Men antagandet af denna lag *nu* är enligt min tanke af en vida större betydelse till följd af en annan omständighet; och det är det intryck som det i hela Europa måste göra, om vid en tidpunkt, då den politiska horisonten alltmera mulnar, det skulle heta från Sverige, när man öfverallt annorstädes väpnar sig till tänderna, att här hafva vi icke kunnat komma öfverens om ett enda steg till fosterlandets försvar. Det är då fara värdt att de stora makterna, vid uppgörandet af sina beräkningar och bestämmandet af den blifvande krigsteatern, komma att anse Sverige såsom ett land, deröfver man kan låta sina härskaror ostraffadt framgå för att derifrån välja en lämplig anfallspunkt.

Jag har icke hört annat än att de talare, hvilka motsatt sig antagandet af värnpligtslagen, i allmänhet ansett den tillfreds-

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

ställande. I vissa punkter önskar en eller annan någon jemkning och det är ju tillfälle att nu få en sådan jemkning åstadkommen. Men man säger: vi vilja icke antaga lagen för det sammanhang den har med frågan om indelningsverkets afskaffande. I likhet med andra talare kan jag icke inse detta sammanhang. — Det yttrades också under det fråga var om den mindre lagen angående öfningstidens utsträckning och de i sammanhang dermed i fråga ställda förändringarne i indelningsverket, att der vore fråga om penningar. Men, mine Herrar, här är det icke fråga om penningar, det är icke ens fråga om någon ökad tunga i allmänhet under fredstid.

Man har visserligen hört talas om politiska partier, som hafva velat såsom medel för att genomdriva sina afsigter använda en sak, som kallas *skattevägran*, ehuru jag icke alls anser detta såsom något önskvärdt sätt att gå till väga, men jag har aldrig hört talas om, att ett parti upptagit på sin fana ett sådant ord som *försvarsvägran*, och jag önskar att landtmannapartiet icke skrifver ett sådant ord på sin. Jag har emellertid redan trott mig erfarat, att min stämman icke förmår att göra sig hörd hos majoriteten i denna Kammare, sådan den var i Lördags, och jag skall derföre icke nu nödigtvis upptaga Kammarens tid.

Herr Sääf: Då jag i Lördags icke ansåg mig böra förlänga diskussionen genom att sjelf deltaga deri och således icke hade annat tillfälle att medverka till frågans afgörande än genom afgifvande af min röst, hvilken, tyvärr, räknades bland minoritetens, så anhåller jag att nu med några ord få yttra mig i föreliggande fråga. Det har mycket förvånat mig att under öfverläggningen i dag höra flere talare motsätta sig antagandet af förslaget till värnpligtslag på den grund, att det stode i oskiljaktigt sammanhang med den lag, som förkastades i Lördags. Den då afgjorda frågan innehöll likväl icke något annat än en bestämmelse om tiden för de värnpligtiges öfningar; och den nu föreliggande lagen innehåller, jemte bestämmelser om det antal klasser, af hvilka beväringen skall komma att utgöras, äfven ett bättre och mera lagbundet sätt att ordna dessa klasser af beväringen, som måste i nödens stund anlitas för att öka den stående armén.

Då vi nu höra, att den nuvarande beväringsslagen är så ofullständig, att man icke ens närmelsevis kan beräkna till hvilken storlek de olika regementena skulle kunna uppbringas, i händelse en mobilisering till följd af ett fiendtligt anfall blefve nödvändig, synes det mig vara hög tid på att antaga den föreliggande lagen, som på intet vis kräfer några större kostnader och icke heller ifrågasätter en enda dags längre öfningstid, utan blott närmare bestämmer och lagbinder den värnpligt, som vi alla erkänna finnes i landet och som ingen bör eller kan undandra sig. Jag föreställer mig, att det sorgliga intryck, som Kammarens sista beslut gjort i landet, skulle i viss mån mildras, om Kammaren genom ett bifall nu visar sig benägen att åtminstone göra något i en

fråga, som så länge stått på dagordningen och som ju af alla, som här yttrat sig derom ansetts vara af största vikt.

Jag vill med dessa ord endast hafva uttalat den önskan, att Kammaren måtte antaga det förslag till värnpligtslag, som nu föreligger, och yrkar jag därför bifall till den föredragna paragrafen.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Herr Hedin: Efter och med anledning af Hans Excellens Herr Statsministerns yttrande afstår jag från ordet.

Herr Abr. Rundbäck: Lika med den siste talaren vill icke heller jag yttra något. Ställningen börjar blifva klar. Jag hoppas att ingen af de med mig liktänkande vidare kommer att yttra sig i frågan.

Herr Carl Anders Larsson: Jag beklagar att Hans Excellens Statsministern upptagit saken så, som han nyss tillkännagaf, men hemställer huru vida han egt skäl till ett sådant förklarande, som att han icke rönt något förtroende af majoriteten i denna Kammare. Om han endast pekat på en sak, har han ju genast erhållit densamma. Alla af honom begärda anslag, om de än varit aldrig så orimliga, hafva vi genast beviljat för hans skull och det så beredvilligt, att landtmannapartiet blifvit föremål för misstroende i landet, just därför att det gått regeringens önsningar i allt till mötes. Jag är fullkomligt öfvertygad att, om hon velat framlägga ett förslag, som grundats på de principer, som i 1873 års riksdagsskrivelse uttalades, skulle han hafva fått se att han fortfarande bibehållit landtmannapartiets förtroende.

Denna paragraf, hvarom nu är fråga, utgör just sjelfva tyngdpunkten i hela förslaget. Det gäller nemligen icke mindre än 300,000 mans förstärkning i beväringen, och detta vill man nu att Riksdagen skall bevilja utan alla eftergifter uti grundskatterna, som fortfarande hvila tungt på jorden. Kan detta vara rimligt och finnes det någon reson deri, det vill jag just fråga? Nej, mine Herrar, släppen lös detta och jag kan försäkra eder att det icke skall finnas någon, åtminstone på den sida jag tillhör, som skall vägra att ingå på värnpligten och utgöra densamma efter bästa förmåga. Det är icke något litet steg man skulle taga genom denna lag, deruti man fordrar att hvarje man ifrån och med 20 till och med 40 års ålder skall stå i ledet, och likväl skulle icke en enda af rust- och rotehållarne klaga deröfver, så vida de sluppe att köpa en annan karl som skall stå jemte dem. Det är detta som gör skilnaden så stor. Tager man bort denna skyldighet, är jag öfvertygad om att ingen enda skall vägra bifall hvarken till beväringsslagen eller öfningslagen.

Det program man uppgjort är så tydligt, att någon tvekan icke bör uppstå derom, att de punkter det innehåller icke skulle blifva godkända. Jag skulle för den skull tro att man icke efter den utgång, frågan här i Lördags fick, har någon anledning att

Ang. försvars-
sakens
dets ord-
nande.
(Forts.)

förmoda, att vi åter skulle vilja gå tillbaka och tillintetgöra all verkan af det beslut i frågan, som här då fattades.

Åtminstone kan icke jag för min del tro att man skulle kasta bort sjelfva hållpunkten, för att få försvaret ordnad på ett mera tidsenligt sätt. Finge man en gång denna lag igenom, kan man vara fullt förvissad om att man icke vidare kunde tänka på någon aflösning af grundskatterna eller något borttagande af indelningsverket, ty dermed vore då allt förbi. Jag yrkar därför rent afslag å den föredragna punkten.

Herr Nils Pettersson: Jag skulle nu icke åter hafva begärt ordet, om icke en talare på stockholmsbänken, Herr Grefve Björnstjerna, nästan nödgat mig dertill. Han frågade nemligen om icke hvarje man, i händelse vi anfallas med krig, är skyldig att försvara sitt fosterland. Jag frågar denne ärade talare och de med honom lika tänkande, om icke svenska folkets historia tillräckligt utvisar, att detsamma alltid dertill varit redo. Det har alltid gjort det och det skall alitid fortfara att göra det. Svenska folket utgör tillika med sin beväring en landstorm. Der vilja vi att tyngdpunkten i försvarslagen skall ligga, men icke tror jag att det yttrande, vi här nyss hörde, skall besannas, att vi skola nedskjutas som hundar, om vi tagas med vapen i hand. Man behöfver väl icke framträda såsom en särskild armécorps och ställa sig under fanorna, för att åtnjuta skydd af krigslagarne. Har regeringen endast kläder och vapen att gifva oss, skall det svenska folket aldrig förneka sin skyldighet att försvara fosterlandet, men vi vilja därför icke blifva lika bildade i militäriskt afseende eller så durchdrifne som fullt vapenöfvade soldater. Jag frågar eder, mine Herrar, om det kan vara någon rimlig anledning för oss att antaga en sådan lag till allmän värnpligt, då vi icke hafva bifallit det föregående. Vi borde åtminstone hafva kunnat fordra, att några förberedande åtgärder blifvit vidtagna, innan man framlagt ett sådant förslag, men man har hvarken gjort eller ens tänkt göra några förändringar i disciplinstadgan, hvilket vi likväl egt rätt att fordra. I likhet med en föregående talare vill jag hemställa till eder, huru vida I ansen det vara rätt och billigt att rust- och rotehållare äro skyldige att lega en karl, som skall genomgå en lång öfningstid, och dessutom sjelfva vara värnpligtige, hvilket blifver fallet, om denna lag antages. Vi fordra endast rättvisa, och jag hoppas att hvarken svenska folket eller regeringen kan vilja begära sådana orimligheter. Vi skola åtminstone icke vara nog enfaldiga att ingå på några framställningar, som göras i sådan form.

Jag yrkar afslag på den nu föredragna paragrafen.

Herr Jan Magnusson: Jag skall anhålla endast få tillkännagifva att, lika som jag förliden Lördag röstade för Utskottets förslag, jag äfven nu kommer att gifva min röst för bifall till den föredragna paragrafen.

Herr Ola Andersson: Jag känner min pligt mana mig att äfven i denna fråga säga några ord. Jag vidhåller de grundsatser och åsichter jag i Lördags uttalade i försvarsfrågan, emedan jag tror att man icke eger rätt att bryta af staten med enskilda personer ingångna aftal. Men jag tror å andra sidan att antagandet af denna värnpligtslag, jag vill icke säga oförändrad, ty förändringar kunna ju göras som äro förbättringar, icke kan vara annat än godt för landet. Från den ståndpunkt jag intager ligger emellertid faran uti att nu antaga denna lag väsentligast deruti, att i den nu gällande beväringenslagen icke finnes någon bestämmelse om tiden för beväringens öfvande i fredstid, hvaraf följer, att densammas tjenstgöringstid skulle kunna utsträckas, i den händelse att anslag dertill finnes till Kongl. Maj:ts disposition. Någon annan fara kan jag icke under denna förutsättning finna i att antaga lagen, men den obestriddliga fördel vinnes, att man kunde bättre hålla reda och ordning med de värnpligtige, och att en hvar af dessa kunde få sin anvisade plats.

Jag tillåter mig för den skull påyrka antagandet af den nu föreliggande lagen (med de förändringar, som under diskussionen kunna föreslås och beslutas) samt att Riksdagen alltså med tillkännagifvande, att Riksdagen icke oförändradt kunnat antaga Kongl. Maj:ts nådiga förslag till lag om allmänna värnpligten, antager det af Utskottet framlagda förslag, "under vilkor dock att de värnpligtiges tjenstgöringstid i fredstid ej får utsträckas öfver den tid af 30 dagar, in- och uttryckningsdagarne oberäknade, som den för närvarande utgör, *förr än Konung och Riksdag enats om ny lag angående värnpligtiges tjenstgöring i fredstid.*"

Jag anhåller om proposition på detta yrkande.

Herr Statsrådet Weidenhielm: Jag ber blott att, med anledning af den siste ärade talarens yttrande, få fästa uppmärksamheten derpå, att den värnpligtslag, som är i fråga att antagas, innehåller i 24 § följande stadgande:

Värnpliktig är, sedan han blifvit utskrifven, skyldig att för sin utbildning under fredstid tjenstgöra den tid, som genom särskild af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag bestämmes.

Det är således all möjlig garanti för att öfningarne icke komma att utsträckas längre än Kongl. Maj:t och Riksdag bestämma.

Friherre Leijonhufvud: Jag kan för min del ej gå in på Herr Ola Anderssons förslag, emedan det gör en inskränkning uti Konungens rätt att icke blott i krigstid, utan äfven i fredstid utsträcka beväringens öfningar utöfver de nu vanliga 30 dagarne. Om ett krig uppstår i vårt närmare granskap under sådana förhållanden, att det kunde komma att utbreda sig äfven öfver vårt land, eller att en väpnad neutralitet vore behöflig för att deremot skydda oss, så skulle genom antagande af i fråga varande förslag, Kongl. Maj:t vara förhindrad att, utan Riksdagens medgifvande, till hvars erhållande alltid en dyrbar tid skulle gå förlorad, sammandraga beväringen till längre öfningar. När man nu

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Ang. för-
svarsväsen-
dets ord-
nande.
(Forts.)

vet, huru öfverd beväringen är, måste hvarje dags uppskof undvikas uti ett fall sådant som det jag antydt. Då förslaget sålunda medför en förändring i det närvarande, kan jag ej bifalla detsamma.

Herr Ola Andersson: Herr Statsrådet Weidenhielm har erinrat om innehållet af 24 § uti föreliggande förslag, men för min del kan jag icke finna att denna paragraf innebär tillräcklig garanti för att icke det kan inträffa, som jag påpekat, emedan sannolikt ingen lag angående de värnpligtiges tienstgöring under fredstid kommer att vid denna riksdag antagas. Med anledning af Friherre Leijonhufvuds yttrande, får jag nämna, att så vidt det icke är meningen att genomdrifva en längre öfningstid för beväringen på annat sätt än det enda rätta, nemligen genom antagande af en lag, stiftad af begge statsmakterna gemensamt, så kan jag icke finna någon giltig betänklighet vid att antaga detta förslag med det af mig gjorda vilkor, och endast på detta vilkor kan jag rösta för lagförslagets antagande.

Herr Biesert: Då jag icke deltog uti diskussionen öfver de hittills afgjorda punkterna i detta betänkande och således icke gifvit till känna min åsigt i frågan, så får jag nu nämna att jag röstade för det af denna Kammares majoritet omfattade eller Herr Keys förslag. Men på samma gång får jag tillkännagifva, att jag verkligen önskar att något göres i denna viktiga fråga, och att jag biträdde nyss nämnda förslag endast derföre, att jag var öfvertygad om att Utskottets förslag icke innebure någon lösning af frågan, utan hölle oss kvar på samma ståndpunkt. För min del skulle jag nemligen helst se, om den långvariga tvisten på en gång blefve sliten. I fråga om den nu föredragna punkten åter är jag af en helt annan åsigt, och jag tror att, om vi bifalla densamma, vi hafva tagit åtminstone ett steg framåt och visat att vi verkligen vilja värna vårt fosterland. Jag yrkar derföre bifall till Utskottets hemställan i denna punkt, dock med den af Herr Ola Andersson gjorda förändring.

Herr Danielsson: Att jag velat att frågan vid denna riksdag måtte blifva löst, det veta Herrarne af min reservation, och min åsigt derutinnan är fortfarande oförändrad. Men ändock tror jag att vi icke böra antaga det nu föreliggande lagförslaget, ty säkerligen ligger här något under hvad som egentligen säges. Jag har från ett håll hört uttalas den åsigten, att Kongl. Maj:t redan, enligt den lagstiftning i detta ämne, som för närvarande är gällande, har rätt att låta öfva beväringssmannskapet så länge han behagar, endast han har tillgång till nödiga medel. Således, mine Herrar, om vi nu antaga denna lag, så kommer tvisten att hädanefter röra sig om högre anslag i detta fall; man kommer då att säkerligen härom göra framställning, och frågan göres således beroende af en gemensam votering, och det är väl det Herrarne åsyfta. Är detta åter icke meningen, då vinnes

ju icke något genom att antaga den här lagen. Man säger visserligen att man skulle vinna det, att hären kunde hastigare mobiliseras och i allmänhet blefve bättre ordnad, men om inga anslag beviljas, så blir det väl svårt att få någon bättre ordning. Just om anslagen blir det vi sedan komma att tvista, och det tror jag icke skulle vara lyckligt för landet. Detta vill jag be de Herrar betänka, som så ifrigt yrka på antagandet af denna lag, och särskildt den ärade representanten på upsalabänken, som nyss med sådan ifver och skärpa talade om sin svällande fosterlandskärlek. Han sade att vi icke vilja någon lösning af frågan; men vi hafva ju sagt att vi vilja lösa den om några månader, och det är väl icke ett så särdeles långt uppskof vi då begära. Och dessutom om nu äfven denna 1:sta paragraf blir antagen, så återstår på slutet en annan paragraf, som talar om tiden då denna lag, skulle börja tillämpas, och om den paragrafen kan det också blifva tvist, som Herrarne kanske tappa, och då vore ju i allt fall icke något resultat vunnet. Jag vill äfven erinra om, att Riksdagen redan förut två gånger antagit en värnpligtslag, som dock icke lyckats vinna regeringens godkännande, och då tycker jag det är olämpligt att äfven tredje gången komma med ett förslag, då man icke vet om regeringen icke också nu skulle säga nej. Jag tror därför det vore bäst att vi lugna oss litet, ty antagandet af detta förslag skulle endast komma att gifva anledning till nya strider, som då komma att föras på andra områden.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Herr Carl And. Larsson: Att antaga Herr Ola Anderssons förslag vore enligt mitt förmenande detsamma, som ett rent bifall till denna paragraf, och det förvånar mig, att Herr Krigsministern icke accepterat detta förslag, då han förordat antagandet af nämnda paragraf. För min del kan jag emellertid icke finna, att vi skulle vinna något med att uppställa 300,000 man värnpligtige, men med det förbehåll, att de icke finge öfvas mera än tretio dagar. Men om förslaget antages, hafva vi då någon utsigt att få bort indelningsverket? Nej, mine Herrar, frågan derom blir då öfverlemnad åt framtiden, och sedan berodde det af gunst och nåd att få aflyftad denna börda, som trycker endast en klass af vårt lands befolkning. Jag kan således icke annat än yrka afslag å Herr Ola Anderssons förslag.

Herr Adlersparre: Mot det förslag, som blifvit framställt af Herr Ola Andersson, ber jag att få såsom min äsigt uttala, att ett antagande af detsamma skulle innebära ett steg tillbaka. Nu kan nemligen Kongl. Maj:t, utan att sammankalla Riksdagen, på grund af diplomatiska förhandlingar och andra omständigheter, som endast af regeringen äro kända, lyfta lilla kreditivet, inkalla bevärigen och bereda den till krigstjenst. Antages åter Herr Ola Anderssons förslag, så beröfvas Kongl. Maj:t en rätt som han nu har; men något sådant är väl icke meningen.

Det är detta, hvarpå jag ansett mig böra fästa uppmärksamheten.

Ang. för-
svarsväsen-
dets ord-
nande.
(Forts.)

Herr Werner Ericson: Den fråga, som Herr Ola Andersson väckt, skulle jag hafva velat behandla, då vi kommit till 24 §. För min del kan jag icke finna att hans påstående är riktigt, då han säger, att, om vi antaga denna lag, de värnepligtige skulle vara underkastade längre öfningstid, än nu är förhållandet. Åtminstone kan jag icke se, att Kongl. Maj:t skulle få rätt att öfva de värnpligtige en enda dag utöfver hvad vår nu gällande beväringsslag medgifver. Ty, såsom Herrarne veta, föreslås uti 24 §, att värnpliktig skall vara skyldig att under fredstid tjenstgöra den tid, som genom *särskild* af begge statsmakterna gemensamt stiftad lag bestämmes. Genom den af Herr Ola Andersson föreslagna förändring åter skulle en inskränkning göras uti Kongl. Maj:ts nu varande rätt. Uti gällande beväringsslag stadgas det nemligen uti 10 §, att Konungen under krig eller eljest, när rikets försvar det påkallar, har rätt att till vapentjenst uppbåda alla beväringsslag, och uti 14 §, att i fredstid må, när det i 10 § omförmälda förhållande icke inträffar, till vapenöfning endast uppbådas manskap, hörande till första och andra beväringsslagerna. Ett antagande af Herr Ola Anderssons förslag skulle således medföra en inskränkning i Konungens rätt i nämnda afseende. Deremot, om Herrarne ämnat antaga ifrågavarande lagförslag, men på samma gång genom en förändring af detsamma förhindra Kongl. Maj:t att icke utsträcka de värnpligtiges öfningar längre, än nu är medgifvet, så skulle jag vilja föreslå, att vid 24 § det tillägg göres, att intill dess en sådan särskild lag, hvartill i paragrafen hänvisas, blifvit antagen, hvad uti 10 och 14 §§ af nu gällande beväringsslag uti ifrågavarande hänseende finnes föreskrifvet skulle tills vidare tillämpas. Derigenom skedde ej någon förändring uti nu varande förhållanden. Blefve deremot Herr Ola Anderssons förslag antaget, blefve hinder lagdt icke blott för Riksdagen, utan äfven för Kongl. Maj:t att, då omständigheterna det fordrade, utsträcka beväringens öfningar, på sätt nu är medgifvet. På dessa grunder måste jag yrka afslag å hvad Herr Ola Andersson föreslagit.

Herr Ola Andersson: Visserligen anser jag det af mig uppställda vilkoret vara af beskaffenhet, att det mycket väl kunnat antagas äfven af dem, som i fråga om 2:dra punkten af betänkandet stodo på en annan sida än jag; ty i denna lag finnes en annan paragraf, den 25:te, som medgifver Konungen rätt att under vissa förhållanden till tjenstgöring inkalla beväringens 1:sta och 2:dra uppbåd, fastän för tjenstgöringen under fredstid 24 § hänvisar till en af Konung och Riksdag gemensamt stiftad lag, hvilken, om den blifvit antagen, inskränkt öfningen i fredstid till 62 dagar lika absolut, som mitt förslag för närvarande inskränker den till 30 dagar, men då emellertid Herrarne finna sig icke kunna antaga detta vårt förslag, i hvilket Herrarne eljest, om man velat, kunnat se ett uttryck af min önskan, att redan nu något måtte kunna göras för vårt försvar, och då man förklarar att ett antagande af mitt förslag skulle medföra en inskränkning i den rätt

Kongl. Maj:t nu har, och således innebära en försämring; ja, då vill jag icke skada saken genom att längre vidhålla mitt förslag, utan ber att få återtaga detsamma; men nog tror jag Herrarne skola hafva skäl att ångra, att ni drifvit mig dertill. Jag yrkar numera afslag å den föredragna paragrafen.

Ang. försvarsväsendets ordnande.
(Forts.)

Herr Liss Olof Larsson: Man kan väl förstå, att det skall finnas åtskilliga, som äro missbelättna med utgången af den omröstning, som natten till i går här försiggick; men hvad jag deremot icke kan förstå, är att det kan finnas någon som anser sig icke böra respektera ett af Kammaren redan fattadt beslut. Om man nemligen ser efter, hvad som af denna Kammare beslöts natten till Söndagen, så innehåller detta beslut i en punkt: "att, samtidigt med inträdandet af ökad öfningstid för de värnpligtige och *värnpligtslagens* tillämpning, statens rekryteringsskyldighet vidtager i mån af indelta manskapets afgang.

Der har ju Kammaren beslutat, att samtidigt med värnpligtslagens antagande staten skall öfvertaga rekryteringsskyldigheten. Nu säger man att man skall antaga värnpligtslagen utan afseende å detta bestämda vilkor. I en annan punkt af den af Kammaren beslutade skrifvelsen heter det, "att, i sammanhang med den ökade värnpligtens inträdande, en lika afskrifning af alla grundskatter jemväl skall taga sin början" o. s. v. Hvad innebär nu detta annat än att ett förslag, sådant som det förevarande, icke utan i sammanhang med grundskatternas afskrifning kan vinna Kammarens bifall? Detta har Kammaren, på fullt grundlagsenligt sätt beslutat. Huru kan man då sätta i fråga att upprifva ett sådant beslut? Äfven om man är missnöjd med ett förut fattadt beslut, så måste man väl i alla fall hysa den aktning för Kammaren och sig sjelf, såsom ledamot deraf, att man icke en följande dag fattar andra beslut, som med det förra stå i öppen strid.

Jag yrkar således för närvarande och med stöd af Kammarens förut fattade beslut afslag å det föreliggande lagförslaget i dess helhet och särskildt å dess nu föredragna 1:sta paragraf.

Med Herr Liss Olof Larsson förenade sig Herrar *Åke Andersson*, *Per Nilsson* i Kulhult, *Sven Andersson*, *C. J. Bengtsson*, *Norén*, *Smedberg*, *Magnus Jonsson*, *Håkansson*, *Lars Månsson*, *Ola Nilsson* och *Johan Jönsson*.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena, gaf Herr Talmannen propositioner, så väl på bifall till den förevarande paragrafen, som äfven på afslag derå; och förklarade Herr Talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd samt företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande omröstningsproposition:

"Den, som godkänner § 1 i det förslag till lag om allmänna

Ang. för-
svarsväsen-
dets ord-
nande.
(Forts.)

värnpligten, som Särskilda Utskottet framställt i utlåtandet N:o 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit ifrågavarande paragraf.

Voteringen utföll med 80 Ja mot 103 Nej; i följd hvaraf Kammaren beslutit enligt nej-propositionen.

Sedan utgången af omröstningen meddelats Kammaren anförde

Herr Toll: Jag anhåller vördsamt att få anmäla min allvarliga reservation icke allenast med anledning af det under denna dag, utan äfven under näst föregående dagarne inom denna Kammare fattade beslut; och jag ber till Gud att dessa dagars beslut icke måtte blifva allt för ödesdigra för vårt kära fosterland.

Herr Treffenberg: Äfven jag anhåller att få anmäla min reservation mot Kammarens nu fattade beslut.

Då det ju är olika meningar om, huru vida det är tillbörligt att motivera en mot ett Kammarens beslut afgifven reservation, skall jag afhålla mig från att göra detta.

Men det må dock icke förtyckas mig, om jag, i sammanhang med anmälandet af min reservation, uttrycker den fromma önskan, att denna Kammares minoritet måtte af majoritetens hållning i denna fråga lära sig något, nemligen *partidisciplin*.

Herr Gumælius: Herr Talman! Då jag för min del i denna fråga är af samma åsigt i dag som i går på morgonen, kunde det vara temligen öfverflödigt att reservera sig mot det nyss fattade beslutet, men eftersom här å nyo uppstått en reservationsstorm, må äfven jag anmäla, att jag icke ändrat mening sedan gårdagen.

Äfvenledes anmäldes reservation mot det nu fattade beslutet af Herrar *Clairfelt, Rubenson, P. N. Bergström, Lyth, Mæchel, Bergius, Strömberg, Helander, P. E. Andersson, Petre, Staaß, Löwenhielm, Bågenholm, Axell, Adlercreutz, Linder, Behmer, Friherre C. E. Fock, Asker, Herslow, Grefve Björnstjerna, Wieselgren, Lewgren, Enander, Johan Johansson i Bergsäng, Friherre Koskull, Hagerman, Sjöberg, Stråle, Fredenberg, Brodén, Berg, J. Em. Jansson, Friherre Lagerfelt, Peyron, Friherre Cederström, Leyer, E. G. Boström, Treffenberg, Grape, Thomasson, von Schoultz, H. Schultz, Haggström, Grill, Friherre Nordenfalk, Grefve Wachtmeister, N. Östling, Casparsson, Adlersparre och Ljunggren.*

Derefter föredrogs § 2 i det föreliggande lagförslaget, hvilken paragraf hade följande lydelse:

*Ang. försvars-
väsendets ord-
nande.
(Forts.)*

”Från värnpligtens fullgörande frikallas den, som till följd af lyte, sjukdom eller kroppslig svaghet är till tjänst vid rikets försvar oförmögen“.

Herr Nils Petersson yttrade: Jag anhåller hos Herr Talmannen att få yrka afslag å den nu föredragna 2:a paragrafen samt, för att icke upptaga Kammarens tid, på samma gång afslag jemväl å alla de öfriga paragraferna i det nu föreliggande betänkandet.

Herr Berg: Jag vågar vördsamt hemställa att, då i anledning af det beslut, som nu blifvit i fråga om den första paragrafen af det nu föreliggande lagförslaget fattadt, det synes vara temligen gifvet att jemväl de efterföljande paragraferna skola komma att af Kammaren afslås, sagda paragrafer icke måtte vid föredragningen uppläsas.

I anledning af Herr Nils Peterssons framställning förklarade Herr Talmannen, det han ansåge sig allenast rörande den §, som nu blifvit föredragen, ega att framställa propositioner; och hemstälde Herr Talmannen derpå, huruvida Kammaren bifölle lagförslagets 2:dra § eller, enligt Herr Nils Petterssons yrkande, afslöge densamma. Paragrafen afslogs.

Herr Talmannen upptog vidare Herr Bergs förslag, att vid de följande paragrafernas föredragning endast deras nummer skulle uppläsas. Till detta förslag lemnade Kammaren, på derom gjord proposition, sitt bifall.

På sätt sålunda blifvit beslutadt, föredrogs derefter hvar för sig lagförslagets öfriga §§ 3—41; och blefvo alla dessa paragrafer, sedan Herr Nils Petersson rörande hvarje särskild paragraf derom framställt yrkande, af Kammaren afslagna.

Likaledes afslogs det i slutet af lagförslaget införda stadgandet angående tidpunkten, hvarifrån den nya lagen skulle blifva gällande.

§ 5.

Föredrogs Stats-Utskottets memorial N:o 55, i anledning af erhållen återremiss å Stats-Utskottets utlåtande N:o 42, angående beviljande af statsbidrag till förbättrande af hamnen vid Oskarshamn. *Om anslag till förbättrande af hamnen vid Oskarshamn.*

Uti sitt berörda utlåtande N:o 42 hade Utskottet, med anledning af Kongl. Maj:ts i den nädiga propositionen angående

Om anslag till förbättrande af hamnen vid Oskarshamn.
(Forts.)

statsverkets tillstånd och behof gjorda framställning om beviljande af statsbidrag till förbättrande af hamnen vid Oskarshamn, hemställt, att samma nådiga framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att såsom bidrag till utförande af de enligt upprättad plan föreslagna arbeten till förbättrande af nämnde hamn måtte beviljas staden Oskarshamn ett lån af åttatiotusen kronor, att utgå från Riksgäldskontoret och återbetalas på det sätt att årligen, till dess lånet blifvit till fullo guldet, å ursprungliga lånekapitalet, till så stor del, som deraf blifvit lyftad, till Riksgäldskontoret inbetaltes sex procent, hvaraf först godtgjordes fem procent ränta å det vid hvarje särskild förfallotid oguldna kapitalbelopp, och återstoden utgjorde kapitalafbetalning, samt på vilkor i öfrigt, som Kongl. Maj:t egde bestämma; äfvensom att Riksdagen måtte i afräkning härå, för år 1878 anvisa fyratiotusen kronor.

Som denna hemställan, hvilken Andra Kammaren till Utskottet återförvisat, blifvit af Första Kammaren bifallen, hade Utskottet i sitt nu förevarande memorial allenast hemställt, att Andra Kammaren måtte i ärendet fatta beslut.

Ordet begärdes af

Herr Mæchel, som anförde: Ehuru Kammaren förra gången ärendet var föremål för Kammarens pröfning fattade beslut om dess återremitterande till Stats-Utskottet, tager jag mig dock friheten att, då ärendet ånyo föreligger, föreslå, att Kammaren ville fatta beslut i enlighet med Utskottets föregående hemställan eller om anvisande af ett statsbidrag af 80,000 kronor för angifna ändamålet.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll hvad Utskottet i utlåtandet N:o 42 föreslagit.

§ 5.

Om upphörande af enskilda bankers rätt att utgifva femkronesedlar.

Skedde föredragning af Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 26), i anledning af erhållen återremiss af utlåtandet N:o 2, rörande Herr Ola Månssons motion om upphörande af enskilda bankers rätt att utgifva sedlar å fem kronors valör.

Med åberopande af hvad som förekommit under öfverläggningen rörande detta ärende, då det senast hos Kammaren förevar, hade Utskottet hemställt:

“att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes förordna, att den de enskilda bankerna tills vidare lemnade rätt att utgifva sedlar å fem kronors valör må inom 1878 års utgång upphöra.”

Efter uppläsning af denna hemställan, yttrade

Herr Nils Larson: I det nu föredragna förnyade utlåtandet i saken förmäler sig Utskottet göra den i klämman innefattade hemställan på grund af Kammarrens, vid behandling af Utskottets förra utlåtande beslutade återremiss till Utskottet, i syfte, såsom Utskottet trots sig böra uppfatta det, att Utskottet skulle föreslå bifall till motionärens förslag. För öfrigt synes det tydligt, att Utskottet själf vidhåller sina i det förra utlåtandet uttalade åsigtter att Riksdagen icke borde besluta aflåtandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t, enär Kongl. Maj:t i allt fall enligt 1874 års riksdagsbeslut hade rätt att vidtaga de åtgärder i afseende på de enskilda bankernas rätt att utgifva fem-kronesedlar, som Kongl. Maj:t kunde finna af omständigheter och förhållanden påkallade. Här är således, från min ståndpunkt naturligtvis, ingenting att erinra mot Utskottets motivering, då densamma icke på något sätt är afsedd att ge stöd åt klämman. Vill man undersöka hvad som legat till grund för hvad Utskottet här föreslagit, så får man vända sig dels till motionen och dels till de yttranden, som några af Kammarrens ledamöter afgifvit vid ärendets föregående behandling. Dervid förekommer då först och främst, att man ansett nyttigt att hårdt mynt sprides i allmänna rörelsen. Men jag har icke sett något försök att förklara, hvori denna nytta skulle bestå. Med "hårdt mynt" måste man här förstå silfvermynt, ty med guldmynt kunde naturligtvis de ifrågavarande sedlarne icke ersättas, eftersom det ej finnes guldmynt med lägre valör än 10 kronor. Det synes mig då temligen klart, hvad jag äfven allmänt hört uttalas, att det för allmänna rörelsen måste blifva mindre bekvämligt att röra sig med det hårda myntet än med sedlar. Silfvermyntet är tungt att bära med sig och svårare att handtera än sedlarne, åtminstone för alla, som behöfva vexla under bar himmel. För den, som sitter på sitt kontor och gör liqvider, är det lätt att framplocka silfvermynten ur olika fack, hvori de äro förvarade, men för allmogen, som reser till staden och på torgen säljer sina varor och mottager liquid, är det icke lika lätt att handtera silfvermynt som sedlar. Också synes det mig gifvet, att om allmänheten mera älskade silfvermynt än sedlar, sedlarne icke komme att användas, emedan hvar och en har tillfälle att för sina sedlar få silfver och väl då äfven skulle begagna sig af detta tillfälle. Jag tror således icke att man skulle göra allmänheten en tjänst med att lemna den i saknad af femkronesedlarne och nödga den använda rörelsemedel, som, i hvad bekvämligheten angår, icke ersatte dessa sedlar.

Ett af de skäl, som förmodligen föresväfvat motionären och dem, som dela hans åsigt, torde måhända, fast det icke, såvidt jag kan påminna mig, blifvit uttaladt, vara det, att man förestält sig, att, om enskilda bankerna icke vidare vore berättigade att utgifva sedlar å fem kronor, skulle Riksbankens sedlar å denna valör komma att mera användas i rörelsen, och Riksbanken deraf således göra en vinst, som skulle tagas från de enskilda bankerna.

*Om upphö-
vande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronosedlar.
(Forts.)*

Häremot ber jag dock få erinra, att det alldeles icke är så klart, att Riksbanken genom förändringen skulle skörda en vinst. En banks vinst beror icke på dess sedlar, som utgå i allmänna rörelsen, utan på hvilka valutor, som i stället för dessa sedlar komma att ligga i bankens hvalf. Om i dess hvalf ligga valutor, som gifva ränta och afkastning, har banken naturligtvis deraf inkomst. Men hur skola vi föreställa oss att det skall tillgå, då allmänna rörelsen kräver ett större antal af Riksbankens femkronosedlar än för närvarande. Jag föreställer mig, att det vid uttag af Riksbankens femkronosedlar icke kommer att gå till så, att flera lånesökande än eljest vända sig till Riksbanken för att få dessa sedlar, utan att de, som önska få dem, skola presentera andra Riksbankens sedlar å 100, 50, eller 10 kronor för att utbyta dem mot 5-kronosedlar, och på detta byte kan Riksbanken ingenting förtjena.

Återstår då ett skäl, hvilket från deras sida, som önska in-
dragande af de enskilda bankernas femkronosedlar, eller kanske
rättare från en af desse talares sida, anförts som ett kardinalskäl,
att det nemligen vore för landet och den allmänna rörelsen onyttigt
och skadligt, att de enskilda bankerna hafva sedelutgifningsrätt.
Nu är det väl icke enligt 1874 års banklag möjligt att angående
denna sedelutgifningsrätt rent ut säga, att den skall inskränkas,
men man vill göra det på en omväg, nemligen genom att förbjuda
utgifvande af sedlar å viss valör nemligen 5 kronor, hvarigenom
man trott att denna sedelutgifningsrätt skulle komma att i mer eller
mindre mån inskränkas. Jag vill då fråga, om Herrarne verkligen
tro, att de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt är för landet
skadlig. För min del tror jag, att denna sedelutgifningsrätt för
landet medför icke någon skada utan tvärtom ganska stora för-
måner. Ty, mine Herrar, om vi icke inom vårt eget land bereda
tillräckligt rörelsemedel och grunda detta på landets egna valutor,
hvad skola vi taga till för att fylla behofven på rörelsekapital?
Vi måste då vända oss till utlandet och använda den utländska
krediten samt upptaga lån för att anskaffa medel att tillfreds-
ställa de lånesökande, och så går det till för närvarande genom
de icke sedelutgifvande bankbolagen. Se vi på rapporterna af de
enskilda banker och kreditaktiebolag, som icke hafva sedelutgif-
ningsrätt, skola vi finna, att deras skuld till utlandet är stor i
jmförelse med de sedelutgifvande bankernas, och att, då de be-
höfva tillfredsställa sina lånesökandes kraf, och den egna grund-
plåten redan är anlitad, de måste söka utländsk kredit. Deraf
blifver följden, att räntan måste utbetalas till utlandet, som till-
släpper kapitalet, hvaremot, i det fall att lånemedlen få grundas
på den inhemska valutan, räntan stannar inom landet, och deri
ligger en fördel, som icke lättsinnigt får förkastas. Jag vill fästa
uppmärksamheten på en sak, och alla torde vara derom ense,
nemligen att de statslån, som vi lyckligtvis kunnat upptaga inom
landet till jernvägsbyggnader, icke varit inhemska lån, om icke
sedelutgifvande enskilda banker funnits. De sedelutgifvande
bankerna hafva dels genom sedelutgifningsrätt, grundad på in-

hemska valutor, och dels genom att göra det lätt möjligt för hvar och en enskild samhällsmedlem att göra större eller mindre kapital fruktbärande, ökat landets egen kapitaltillgång. Jag önskar, att man icke på ena eller andra konstlade sättet måtte komma till ett resultat som skadar hvad som i vår banklagstiftning finnes stadgadt och godt; och det är därför jag yrkar afslag på Utskottets hemställan.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

Häruti instämde Herr *Engman*.

Herr Ola Månsson: Jag erkänner att den förre talaren hade rätt deri, att Utskottets motivering icke heller denna gång står i full öfverensstämmelse med det slut hvartill Utskottet kommit, men efter det beslut Kammaren fattade vid förra behandlingen af denna fråga och då beslutade återremiss, har väl Utskottet nu endast rott sig böra i motiveringen inlägga någon tveksamhet, på det Kammaren skulle förstå hvad biskop Brask dolde under sitt namn "härtill är jag nödd och tvungen". Jag tror likväl att då nu slutmeningen är god, man endast bör protestera emot den del af motiven som mot slutet kan anses stå i strid, och dermed bifalla betänkanDET; för öfrigt tror jag, att den förste ärade talaren icke behöfver vara bekymrad angående de enskilda bankernas femkronesedlar, att de inom någon tid få indragas, ty hvar och en kan finna, att Riksbanken kan utge så många femkronesedlar som allmänna rörelsen i mindre bytesmedel behöfver. Jag tror också att det kan vara ett berättigadt anspråk, att Riksbanken får utgifva en sedelsort på mindre valör än de enskilda bankerna, och tilläggas kan, att om härigenom skulle åstadkommas mera spridning i landet af hårdt mynt, ingen som helst fara fins deri, äfven om kritiska tider skulle inträffa; erfarenheten från andra länder, Frankrike t. ex., vitnar om motsatsen. Till sist vill jag säga, att jag tror så mycket redan förut vara taladt härom, att man icke gerna kan framkomma med något nytt i frågan, och jag inskränker mig därför till att hos Herr Talmannen anhålla om proposition på bifall till Utskottets förslag.

Herr Grefve Sparre: Genom lagen af år 1874, som nu är tre år gammal, är öfverlåtet till Kongl. Maj:t att förordna, när indragning af de enskilda bankernas sedlar på 10 och 5 kronor bör lämpligast ega rum. Denna fråga är helt och hållet öfverlemnad åt Kongl. Maj:t. Om Riksdagen således nu skulle fatta ett beslut härom, skulle Riksdagen dermed endast tillkännagifva, att den ansåge denna tidpunkten vara lämplig för att verkställa en sådan indragning. Men då vill jag fråga, är det ett lämpligt steg i närvarande tid, äro våra egna penningeförhållanden i allmänhet goda, och är icke penningemarknaden i utlandet ytterst tryckt? Frågan är då endast: bör under sådana förhållanden Riksdagen gå till Kongl. Maj:t och påminna honom om hvad som redan är hans rättighet, bör Riksdagen komma och säga: nu finna vi tidpunkten vara lämplig? Jag tror det icke. Jag vet icke, hvilken slags missund-

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

sanhet eller afund, man kan hysa mot privatbankerna; förmodligen härleder den sig af, att man anser dem göra någon liten förtjenst. Enligt min mening äro dessa banker för landet och folket i allmänhet af den största nytta, och jag anser, det skulle vara i yttersta grad skadligt, om Riksdagen just i detta ögonblick medverkade till en inskränkning i deras rörelse. Någon synnerlig vinst af 5-kronesedlarnes utgifning tillfaller icke heller, såsom den förste talaren ganska riktigt anmärkte, hvarken privatbankerna eller, om deras rätt till en dylik utgifning upphör, Riksbanken. Bankernas rörelse är i alla fall vinstgivande; och denna rörelse bör icke grunda sig egentligen på sedelutgifningsrätt. Deremot är det för rörelsen i landsorten otvifvelaktigt af ganska stor vikt, att privatbankernas rörelse icke hämmas, hvilket, på sätt Herr Nils Larson nys anført, vore att befara, om den ifrågasatta indragningen af 5-kronesedlarne ginge i verkställighet, hvarigenom åter ganska mycket obehag i orterna komme att uppstå, i följd af bristande tillgång på dessa sedlar. Jag kan, i likhet med nämnde talare, intyga, att den för kort tid sedan i verket satta indragningen af Riksbankens sedlar å en krona redan förorsakat icke så liten olägenhet i landsorten; och jag är fullkomligt övertygad, att en indragning af privatbankernas femmor skulle medföra samma resultat. Den privatbankerna tillerkända förmån att utgifva sedlar, har dessutom, såsom Herrarne nogsamnt känna och som synes af de tryckta och utdelade kvartalsredogörelserna, aldrig begagnats till mera än, såsom jag tror, $\frac{2}{3}$:delar af medgifna beloppet; och nyttan för bankerna af denna utgifningsrätt bestod egentligen deri, att de kunna utgifva förbindelser å vista och således slippa hålla så stor kassa, som de, i saknad af sedelutgifningsrätt, skulle nödgas hafva.

Min öfvertygelse är, att det skulle vara farligt, åtminstone under nuvarande förhållanden, att förminska de enskilda bankernas rörelse, hvilket ovilkorligen skulle blifva en följd af den ifrågasatta indragningen. Under sådana förhållanden och då, på sätt den förste ärade talaren yttrat, Kongl. Maj:t redan har rättighet att, då han finner tiden vara därför lämplig, besluta i detta afseende, samt väl ingen menniska kan påstå, att i vårt land tidpunkten nu är lämplig för vidtagande af åtgärder, hvarigenom privatbankernas rörelse skulle minskas, motverkas eller hämmas, så anhåller jag för min del om afslag å förevarande betänkande, hvartill synes mig så mycket mera skäl, som denna skrifvelse, med tillkännagifvande, att indragningen skulle ske 1878, eller just då den krigslåga torde hafva riktigt spridt sig omkring, som i dessa dagar uppblössar i Europa och kan hafva oberäkneliga följder, synes mig mer än andra olämplig.

Jag anhåller, som sagdt är, i likhet med den förste ärade talaren om afslag å betänkandet.

Herr Sandberg förenade sig med Grefve Sparre.

Herr Gumælius: Herr Talman! Det är temligen obehag-

ligt att efter den stora fråga, som nyss behandlats och upprört sinnena, tala om en ekonomisk fråga. Men måhända äro de båda frågorna i någon mån beslägtade med hvarandra. Det rör här vår ekonomiska om ej politiska ställning; och den nu förevarande frågan har sålunda äfven ett ganska stort intresse, ett vida större, än spörsmålet om de enskilda bankernas vinst eller om de små andelar af denna vinst, som kunde bero på, huruvida dessa fem-kronesedlar vidare få utgifvas eller icke.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

Denna sak genomdebatterades något så när förra gången frågan var före i Kammaren, och jag förmodar derföre, att de talare som nu yttrat sig emot Utskottets förslag, den gången icke voro här tillstädes. Ty hade de varit det, hade de också vetat, att Kammaren efter en genomgående diskussion temligen enhälligt, som det tycktes, återremitterat ärendet till Utskottet med en ganska bestämd antydning i hvilken riktning den önskade, att Utskottets förslag skulle gå.

Nu har Utskottet ytterligare upprepat hvad det till förslaget fördel yttrat i sitt förra betänkande, att nemligen det vore af vigt för landet, om den de enskilda bankerna medgifna rätt att utgifva sedlar å fem kronors valör komme att upphöra, på det att hårdt mynt måtte komma i rörelsen, och det medgifver nu dessutom, förmodligen på grund af erhållna upplysningar, att de förut anförda hindren mot ett beslut i sådan riktning numera upphört, hvilket medgifvande således är vinsten af den föregående diskussionen, i hvilken, som jag tror, ådagalades och af Utskottets egna ledamöter erkändes, att dess skäl för sitt afstyrkande förra gången icke höllo streck. Men då nu emellertid diskussionen åter kommit upp i frågan, fordrar aktningen för de framstående män, som nu uppträdt emot Kammarens förut uttalade mening och mot Utskottets nu framlagda förslag, att deras tyngsta skäl upptagas till bemötande.

Den förste ärade talaren, som är en framstående national-ekonom, liksom han är framstående i många andra afseenden, men, märkeligt nog, hör till den sidan, som icke erkänner fördelarne af hårdt mynt, frågade, hvori nyttan för landet af dylikt mynt skulle bestå. Man har likväl på åtskilliga håll gjort erfarenhet i den vägen. Utan detta hårda mynt hade Frankrike hvarken under sitt senaste krig med Tyskland kunnat hålla ut så som det gjorde, ej heller efter kriget kunnat betala den oerhörda krigsskatt, som, utom andra ofantliga uppoffringar, pålades landet. Och likväl var det i detta starka Frankrike, oakadt den stora spridning det hårda myntet hade i landet, under dessa krigstider svårt att få köpa något för en franska bankens sedel, emedan man derpå icke ville gifva hårdt mynt tillbaka.

Se vi på Amerikas Förenta Staters erfarenhet i detta fall, så finna vi att under det stora inbördeskriget på 1860-talet stort elände rådde der till följd deraf att för mycket papperspenningar kommit ut i allmänna rörelsen. Jag vill icke tala om sydstaternas "blåryggar" (bluebacks), för hvilka de som i allmänna rörelsen tagit dem mot lemnad verklig valuta, sedan icke fingo något

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

alls för sina alldeles värdelösa papperspenningar; utan jag vill hålla mig till nordstaternas legitima pappersmynt vid denna tid. Detta mynt gick då ned till en tredjedel af det värde som det ursprungligen representerade. Efter krigets slut visade dock Amerikas Förenta stater den hederskänslan att med stora uppoffringar småningom och efter hand uppbringa dessa sedlar i värde, så att de numera stå i nära 90 procents kurs. Sedan nu hårdmyntsmännen hafva besegrat anhängarne af pappersmynt och Hayes blifvit president, tror jag att det icke skall dröja länge förr än Amerikas Förenta Stater skola efter sina dryga uppoffringar komma att stå på det hårda myntets goda grund, och sålunda på långt säkrare än förut i finansielt hänseende.

Här i landet hafva vi varit ute för samma öde, med än olyckligare påföljd. Det är förvånande att vid svensk riksdag olika meningar kunna finnas om den saken, huru vida vi böra hafva hårdt mynt i landet eller icke. Vi hafva ju flerfaldig erfarenhet af den för långt sträckta sedelutgifningens vådor från bankernas första tider här i landet. Enskilda olyckor på många håll borde hafva lärt oss att icke ställa oss så att vi nästan frammana ett sådant elände genom öfverdrifvet begagnande af sedelutgifningsrätten och genom att motverka hårdt mynts spridande. Invänder man, att vid de särskilda tillfällen, då svenska sedlar fallit i värde, detta ej varit enskilda banksedlar, svarar jag, att vi dock vid åtskilliga tillfällen varit temligen nära sådana ledsamma förhållanden, utom vid de tillfällen då svenska staten rent af gjort bankrutt. År 1854 behöfdes icke mer än att ett inbrott skedde i Östergötlands enskilda bank förr än man började blifva tveksam om hvilket värde denna banks sedlar kunde hafva. Herrarne torde säkerligen alla erinra sig, huru det några år senare, 1857, stod till med de enskilda bankerna, då, utan det djerfva och kraftiga handtag som från dåvarande chefen för Finansdepartementet Friherre Gripenstedt kom dem till godo, det icke lider något tvifvel att en stor del af de enskilda bankerna skulle hafva visat sig ej kunna infria sina sedlar och således vara — insolventa. Vilefva nu under andra förhållanden än förr, men icke under tryggare. Då kunde dessa enskilda banker betala sina förbindelser med riksbankssedlar, och Riksbanken kunde vid förefallande behof lemna försträckningar åt de enskilda bankerna i form af sedelbundtar. Sjelf hade Riksbanken att infria sina sedlar med tungt, skrymmande silfver, ifall denna påkänning gick ända till Riksbanken; sedan guldmyntfot införts, måste det påtagligen varda så väl för de enskilda bankerna, som också i sin mån för Riksbanken svårare än tillföre att motstå en kris, i fall resurserna äro för svaga och för mycket pappersmynt ute i rörelsen. I detta fall äro femmorna farligast; dessa små belopp som äro i mångas händer, hvilka lättast blifva offer för en panik, skola, då en sådan kommer, plötsligt skynda åter till bankluckorna.

En talare yttrade, att man här "på en omväg" ville minska de enskilda bankernas sedelutgifningsrätt, och tycktes sålunda vilja antyda, att denna omväg icke skulle vara fullt lofflig eller

tillåten. Jag vill erinra derom att 1874 års banklag beslöts af de båda statsmakterna, framlades af den ena och blef sedan betydligt ändrad af Riksdagen, samt lirkades igenom i denna Kam-
 Om upphö-
 rande af en-
 skilda ban-
 kers rätt att
 utgifva fem-
 kronosedlar.
 (Forts.)

mare med uttryckligt vilkor att privatbankerna blott tills vidare skulle ega rätt att utgifva sedlar å 5 och 10 kronors valör. Till en början var det inom det då varande sammansatta Banko- och Lag-Utskottet, som behandlade detta ärende, icke fråga om enskilda bankernas tiör utan blott derom att femmorna skulle sättas på tills vidare-stat. Men under diskussionen i denna Kammare gjordes af en talare framställning om och blef beslutadt, att enskilda bankernas femmor skulle genast upphöra att finnas till. En annan talare yrkade vid samma tillfälle att privatbankernas sedlar å både 5 och 10 kronors valör borde ställas på tills vidare stat. Då uppträdde en ledamot af Sammansatta Utskottet — en man som har både hedern af och ansvaret för att hafva genomdrifvit denna lag i Andra Kammaren, likasom af att i Sammansatta Utskottet hafva genomdrifvit många ändringar i det Kongl. förslaget, hvarigenom detsamma enligt min tanke blifvit försämradt — och yttrade följande, som återfinnes i diskussionsprotokollet för den 13 Maj 1874: "tro Herrarne verkligen att det skulle gå an att så här i en hast draga in alla privatbanksedlar på tio och fem riksdaler". Och litet längre ned säger han vidare: "Utskottet har varit af den tanke att de enskilda bankernas sedelutgiftningsrätt bör minskas och sedlarne å fem kronor i första rummet indragas." Längre fram på sidan säger han: "Då vi nu alla önska, att privatbankernas sedelutgiftningsrätt så småningom bör minskas, hemställer jag i den allmänna rörelsens intresse om bifall till Utskottets förslag."

Sedan framkom, såsom Herrarne torde erinra sig, detta sammanjemkningsförslag, hvarigenom tio- och femkronosedlarne gemensamt sattes på expektans. Samme talare yttrade sig då ånyo i ämnet — jag erinrar mig det så mycket mer, som hans yttrande jemväl utgjorde en replik mot mig, ehuru en stor del deraf icke återfinnes i protokollet, förmodligen derföre, att notarierna icke lyckats höra talaren tillräckligt. Han yttrade emellertid då, enligt det tryckta protokollet, följande: "Skulle deremot Riksdagen afvika från Kongl. Maj:ts förslag och besluta, att sedlar å fem kronor skola indragas, så är det tänkbart, att Kongl. Maj:t, som finner en sådan åtgärd alltför häftig, nekar sitt bifall dertill, och på så sätt få vi sedlarne å 5 kronor kvar. — — — Riksdagen har nu gått ett steg längre än Kongl. Maj:t, ty Riksdagen har uttalat, att den jemväl vill indraga sedlarne å 10 kronor. Detta är ett tillkännagivande för Kongl. Maj:t, att han bör fortsätta på den bana han redan beträdat" — nemligen genom att föreslå femkronornas indragning — "men oklokt vore det för att vinna det mål, hvartill vi alla sträffa, att nu fatta ett beslut, som Kongl. Maj:t efter all sannolikhet för ögonblicket icke skulle biträda, och hvarigenom vi således finge fortfarande hafva sedlarne å 5 kronor kvar."

Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifra fem-
kronesedlar.
(Forts.)

Så pass bestämdt yttrade sig talaren då i den rigtningen och jag är öfvertygad, att de som här och i Medkammaren vid detta tillfälle talade för att på ena eller andra sättet gå längre än Kongl. Maj:t samt antingen genast indraga femmorna eller ock sätta både femmor och tior på tills vidare-stat, jag är öfvertygad, säger jag, att desse skola, erinrade om hvad som då föreföll, icke kunna med godt samvete neka att infria den accept de då utfärdade, uppfylla ett aftaladt vilkor för 1874 års banklags antagande, i synnerhet när man inskränkt sig till att yrka endast femkronesedlarnes indragning samt fränskilt tiorna.

Representanten från Venersborg talade om hvad bankrapporterna visade. Vid början af detta sammanträde hade jag ingen nyare sådana rapporter tillgängliga än för den 31 Januari innevarande år. Efter dem gjorde jag då några beräkningar. Sedan dess har jag emellertid fått i min hand bankrapporterna för den 28 sistlidne Februari. Jag ber emellertid att nu få anföra några siffror ur de förstnämnda, med tilläggande deraf, att, hvilket jag, om så påfordras, kan styrka, dessa citat icke kunna på något sätt lända mina finansiella motståndare till skada.

Af dessa rapporter finner man då först, att de enskilda banker äro nitton till antalet, hvilka äro, under började nya oktroyer, skyldige att inlösa sina sedlar med guld, med risk att, om de så icke göra, betala sex procent å de till inlösen presenterade sedlarnes belopp från den dag, då sedlarne sålunda presenteras, till den dag i en må hända aflägsen framtid, då det kan falla banken in att inlösa sina sedlar. Dessa nitton banker tillsammans hade den 31 sistlidne Januari sedlar utelöpande till ett belopp af nära 40 millioner kronor samt något öfver 6 millioner kronor, eller på siffran, 6,133,080 kronor i guld att möta denna invexling. Detta gör i medeltal för dessa nitton banker ungefär 2,100,000 kronor utelöpande sedlar och 323,000 kronor i guld tillgång, hvilken senare således utgjorde sexton procent af den begagnade sedelutgifningsrätten. För min del antager jag, att, om en panik inträffade och särskildt under sådana krigiska förhållanden som den föregående talaren åsyftat, i förening med svåra ekonomiska förhållanden, hvarå samma talare jemväl häntydt, och hvilka kunna blifva svårare och hastigare påkommande, än någon af oss kan ana, så skulle det icke kunna dröja länge, innan denna lilla guld tillgång vore försvunnen ur de enskilda bankernas kassar.

Ännu sämre gestaltar sig saken, om jag ser på hvar och en enskild bank särskildt. Då visar det sig, att Stockholms enskilda bank, med endast 1½ millioner kronor i utelöpande sedlar, har en guld tillgång motsvarande femtio procent af nämnda belopp ineliggande, samt att Skånes enskilda bank, med 9½ millioner utelöpande sedlar, eger i guld tillgång 2 millioner kronor, eller tjuogo procent. Stockholms enskilda bank har således mycket stor styrka i afseende på sedelinvexling och samma är, om än i något mindre grad, fallet jemväl med Skånebanken. Men fråndrager jag dessa två banker, så ställer sig medeltalet af de öfriga sjutton bankernas guld tillgång betydligt sämre. I medeltal belöper sig nemligen

deras sedelutgifning till 1,700,000 kronor med en guldtillgång af 196,000 kronor, eller $11\frac{1}{2}$ procent. Detta är nu det beräknade medeltalet för alla sjutton bankerna. Men åtskilliga af dem stå betydligt under detta medeltal. Så är guldtillgången i förhållande till värdebeloppet af utelöpande sedlar: vid Sundsvalls och Venersborgs enskilda banker 10 procent, vid Skaraborgs bank 8 procent och vid Vadstenabanken — 3 procent.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronosedlar.
(Forts.)*

Vadstenabanken har visserligen icke särdeles mycket utelöpande sedlar — den $\frac{31}{1}$ innevarande år icke mer än 513,800 kronor och samtidigt hade den 15,530 kronor i guld att möta invexlingen med — men Herrarne torde kunna tänka sig huru många minuter det skulle, om en panik inträffade, dröja innan dessa 15,530 kronor (eller 14,890 kronor såsom guldtillgången var vid slutet af Februari) vore utvexlade. Banken hade derefter qvar ytterligare en half million i utelöpande sedlar, som banken ej kunde vid anfordran inlösa med guld. Man har naturligtvis en utväg, då den enskilda banken får anledning frukta, att den kanske snart icke kan inlösa sina sedlar med inneliggande guld, den nemligen att använda inneliggande riksbankssedlar och äfven enskilda bankers sedlar, för hvilka man kan erhålla riksbankssedlar och presentera dessa till inlösning af Riksbanken. Nu har man i Första Kamraren sagt några gånger tillföre och jemväl under denna riksdag, att det knappast ens får ifrågasättas, att Riksbankens guldförråd i någon mån kan anses såsom reserv för de enskilda bankernas sedelutgifning, ty dessa lära nog sjelfva draga försorg om inlösen af sina sedlar. Å nej — mine Herrar — sådana banker som hafva endast 3 till 8 procent i guldtillgång, men likväl äro ovilkorligen skyldige att inlösa sina sedlar med guld, sådana banker lära få trygga sig till det ställe i landet, der det största guldförrådet brukar finnas och på hvilket de lätt kunna erhålla anvisningar, riksmyntssedlar.

Riksbankens egen ställning bör tagas med i betraktande för att man skall kunna se, huru pass banken kan vara i tillfälle att motsvara krafvet icke allenast på inlösning af egna sedlar, då dessa i naturlig ordning ingå från den stora allmänheten, utan också på sådana tillfälliga anlopp af andra enskilda banker, som torde komma samtidigt med stora samlade summor. Riksbanken hade samma dag, eller den 31 Januari innevarande år, $27\frac{1}{3}$ millioner i sedlar utelöpande och i guldvaluta $10\frac{1}{2}$ millioner. Deraf var endast hälften myntadt i sådana myntsorter, som inom Sverige äro gällande. Att denna guldtillgång, helst då man äfven tager i betraktande att Riksbanken eger andra reserver, var mycket god i förhållande till Riksbankens egna utelöpande sedlar, vill jag icke neka. Den uppgick till 39 procent i det hela, men tager jag endast den del af guldtillgången, som består i myntadt och i landet gångbart guld, så blir det endast 19 procent af bankens egna utelöpande sedlar. Ja, jag medger, att äfven detta vore tillfredsställande, om Riksbankens sedlar såsom de privata bankernas sedlar voro spridda ute i landet hos den stora allmänheten, som visst i sista rummet skulle vända sig med anspråk mot Riksbanken,

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronosedlar.
(Forts.)*

men härförekommer den skilnaden att, om kris inträffar, en stor del af Riksbankens sedlar finnes i de enskilda bankerna, i hvilkas intresse det ligger att suga hvad sugas kan i landsorterna utaf riksbankssedlar för att skicka dem till Riksbanken och få guld i stället. Det är derigenom Riksbankens ställning är så väsentligen annorlunda nu än förr, och Riksbanken är derföre synnerligen intresserad för att de enskilda bankernas sedelutgifning ställes på fastare botten och att icke så mycket af de i landet gängse banksedlarne skall lyda å småbelopp och till stor del finnas hos sådana personer, hvilka måste sluta sig tillsammans 2 och 2, för att kunna få guld för sedeln och hvilka lättast taga intryck af panik.

Man har här talat om och Utskottet framhöll det äfven förra gången, Utskottet framlade sitt betänkande, att det blifvit till Kongl. Maj:t öfverlemnadt att bestämma tidpunkten för ifrågavarande sedlars indragning. Det anfördes också då från östgötabanken, att en från nu församlade Riksdag aflåten underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t skulle kunna betraktas såsom ett mistroendevotum, och Utskottet har, egendomligt nog, upptagit detta yttrande i sin berättelse om hvad som i frågan passerat. Deremot saknar jag i Utskottets referat, att jemväl invändningar mot sådan uppfattning gjordes från deras sida, hvilka önska ändring och genomdrefvo återremissen. De ansågo ett Riksdagens uttalande om lämpligheten af femmornas indragande fast hellre böra uppfattas såsom ett stöd för finansministern, i fall han, likasom flere föregående finansministrar, anser dessa sedlar böra bort. Han behöfver kanske ett sådant stöd för att mot de enskilda bankernas mäktiga vilja kunna verkställa eller tillämpa Riksdagens föregående beslut.

Talaren på venersborgsbanken frågade och frågade om igen, huru vida den närvarande tidpunkten kunde vara lämplig för att erinra Kongl. Maj:t om den förut aflåtna skrifvelsen samt hemställa, att en del af detta beslut nu måtte blifva tillämpad.

Ja, just på de skäl, som denne ärade talare anförde, nemligen det notande i den ekonomiska och den politiska ställningen, just på dessa skäl tror jag det kan vara nyttigt att en smula refva seglen, då den banklag som till stor del genom den ärade talarens tillskyndelse kommit till stånd, har försett skutan med en större segelmassa än den lämpligen torde i hårdt väder kunna bära.

Om Andra Kammaren vidhåller sitt förut fattade beslut och ingår till Kongl. Maj:t med skrifvelse, och denna skrifvelse föranleder bifall till den önskade åtgärden, så komme att inträffa ett af de tvenne, antingen att härigenom väsentligt främjas spridandet af hårdt mynt i landet, och detta anser jag vara en fördel, eller att folket fortfarande vill, till samma myckenhet som nu, hafva papperspenningar, och att sålunda endast de enskilda bankernas, men icke Riksbankens femkronor komme att försvinna. Deri ser jag icke heller någon olägenhet och jag tror att ingen af här närvarande bankofullmäktige lär neka, att ju Riksbanken utan svårighet skall kunna tillfredsställa det kraf på femkronosedlar som kunde komma i fråga. Jag yrkar, Herr Talman, bifall till Utskottets förslag.

I detta yttrande instämde Herrar *Joh. Erik Johansson*, Friherre *Koskull*, *Lind* och *Pehr Nilsson* i Vittjerf.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.*
(Forts.)

Herr Fosser: Efter det anförande, som vi nyss hört af vice ordföranden i Banko-Utskottet, skulle jag kunna nöja mig med att instämma med honom, då jag i denna fråga delar de åsigtter, han uttalat, men jag skall dock be att få yttra några ord för att i sammanhang med de anmärkningar, en föregående talare gjort, påpeka ett förhållande. Det har nemligen visat sig, att, efter antagandet af 1874 års banklag, Riksbankens utelöpande sedlar i väsentlig mån minskats. Det framgår af senaste årens bokslut, att, då Riksbankens utelöpande sedlar vid bokslutet 1874 utgjorde 40,565,966 kronor, de deremot utgjorde 1875 samma dag 36,178,218 kronor och 1876 samma dag 30,079,115 kronor. Det är naturligtvis knappast möjligt att noga och bestämdt angifva alla de orsaker, som kunnat inverka på detta förhållande eller bidragit till att Riksbankens utelöpande sedlar i så väsentlig grad minskats, hvilket åter haft till följd en betydlig minskning i bankovinsten. Dessa orsaker äro, säger jag, svåra att uppgifva, men jag är dock öfvertygad om, att en af dem är just det förhållande, att Riksbanken förlorat den fördel, banken förut haft, att utgifva sedlar, som äro en valör lägre än den, de enskilda bankerna finge utgifva. Denna fördel, som Riksbanken förut egde, bidrog till att Riksbankens sedlar höllo sig mera i den allmänna rörelsen, än nu är förhållandet.

Äfven från denna synpunkt sedt tror jag, att Utskottets förslag bör bifallas, då derigenom Riksbanken kommer att få åter utgifva sedlar å en lägre valör än de enskilda bankerna, hvilket utan tvifvel skall bidraga till att Riksbanken bättre än nu är fallet skall kunna hålla sina sedlar ute i rörelsen.

Jag har icke något vidare att tillägga, utan förenar mig i den föregående talarens yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Dels genom den diskussion, som fördes vid 1874 års riksdag, då den nya banklagen antogs, dels ock genom den uttömmande utredning, som den ärade talaren från Örebro i dag lemnat, tror jag behofvet att fråntaga de enskilda bankerna rättigheten att utgifva sedlar å fem kronors valör vara tillräckligt bevisadt. Utskottet har också till följd af det beslut, som Kammaren fattade, då frågan med ganska stor enighet till Utskottet återremitterades, haft goda skäl för att komma till det slut, Utskottet nu gjort. Anledningen till återremissen var endast den, att Utskottet skulle ändra motiveringen i öfverensstämmelse med ett beslut om bifall till motionen. För min del anser jag, att Utskottet icke så gjort. Jag vill icke fästa mig vid att Utskottet säger: "att Riksbanken icke kunde hafva någon svårighet att med hårdt mynt möta det behof, som genom upphörande af enskilda bankernas femkronesedlar skulle uppstå". Detta talar naturligtvis för borttagandet af femkronesedlarne, och i det hänseende har jag icke något mot detta motiv, men det ser

*Om upphö- ut som om derigenom uttalades, att Riksbanken skulle kunna
rande af en- preglade mynt. Enligt 79 § Regeringsformen tillkommer dock
skilda ban- Konungen rätten att slå mynt i riket. Myntverket står också
kers rätt att under statsverkets kontroll, och Riksbanken har icke vidare att
utgifva fem- skaffa med myntverket, än att banken der kan få så mycket mynt
kronesedlar. (Forts.) pregladt, som Riksbanken vill. Då Riksbankens metalliska kassa
uppgår till 30 millioner kronor och derutöfver, hemställer jag om icke
Riksbanken kan få så mycket mynt pregladt, som banken åstundar.
Skulle nu en skrivelse aflätas till Kongl. Maj:t, innehållande den
anmärkta motiveringen, så skulle det se ut som om Riksdagen
icke hade reda på hvem rätten att slå mynt i landet egentligen
tillkommer.*

En ärad talare från Venersborg har yttrat, att frågan redan är öfverlemnad till Kongl. Maj:t och att vi derföre icke skulle bry oss om den. Men jag upprepar, hvad jag förut sagt, att om vi icke ingå till Kongl. Maj:t med den föreslagna skrivelsen och Kongl. Maj:t får ett understöd genom ett uttalande från Riksdagens sida, Kongl. Maj:t icke, enligt mitt förmenande, skall komma att taga det önskade steget.

Den värde talaren åberopade äfven den närvarande situationen i Europa. Men jag förstår icke hvad denna situation har att skaffa med femkronesedlarnes indragning. Den fråga, vi nyss diskuterat med så mycket allvar, har visserligen något att göra med denna situation, men icke frågan om borttagande af enskilda bankernas sedlar å fem kronor i någon mån vidare, än att en klok finansiell operation fordrar borttagandet af denna sedelmassa, så att, om en kris uppstår, den icke måtte menligt inverka på vår finansiella ställning.

Påståendet, att sedelrörelsen skulle kunna genom vidtagande af den ifrågasatta åtgärden rubbas, kan icke vara riktigt, ty så länge Riksbanken bibehålles vid sin rätt att utgifva femkronesedlar, kan Riksbanken utlemna så många dylika sedlar, som behofvet kräfver. Tumba pappersbruk, som nu tillverkar de flesta sedelblanketter åt de enskilda bankerna, kan ju lika väl äfven tillverka det ökade antal dylika blanketter, som efter indragningen må finnas för Riksbankens behöfliga. Jag tror således, att man i det afseendet icke behöfver hysa någon fruktan.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Axell: Då jag vet, att Herrarnes tankar äro preoccuperade af de viktiga händelser, som nyss timat, skulle jag helst velat inskränka mig till att instämma med Herr Nils Larsson och Grefve Sparre, men några yttranden, som blifvit fälda, särskildt af vice ordföranden i Banko-Utskottet, nödga mig att emot min önskan i frågan uppträda.

Kammarens ärade ledamöter torde antagligen föreställa sig, att enskilda bankernas rätt att utgifva sedlar å 5 kronors valör eller deras sedelutgifningsrätt i allmänhet är för dem af särdeles stor betydelse. Detta är dock i viss mån ett misstag. I bankens första ungdom kan denna rätt ega temligen stor betydelse, men

sedan banken vunnit i styrka och ålder, är densamma af långt mindre vigt. Man ser derföre äfven, att i Skotland, der ett bank-system är rådande, som i det närmaste liknar vårt, de enskilda bankernas sedelutgifning af sig sjelf sjunkit år för år, utan att några restriktiva bestämmelser i detta fall varit verksamma. Om alltså meningen vore att skada privatbanksintresset till fördel för Riksbanken, så torde åtgärden vara föga verksam.

Den första verkan af den nu föreslagna åtgärden, eller åtminstone den verkan man högst skattar, skulle blifva den, att hårdt mynt mera spriddes i landet. Den ärade vice ordföranden i Banko-Utskottet har nyss replikerat en föregående talare och sagt, att han icke kunde förstå huru ett tvifvel om nyttan häraf kunde i Kammaren uttalas. Men, mine Herrar, detta är ett tvifvel, som är ganska berättigadt, det är ett tvifvel, som förut blifvit uttaladt af många stora statsekonomer och som inom de national-ekonomiska skolorna är ganska förherskande. Det är ju också ganska tydligt, att, om jag i mitt dagliga lif använder en metall, som är dyrare än en annan metall, eller en metall, som är dyrare än papper, detta i och för sig ovilkorligen är en misshushållning. Huru vida andra fördelar, som mer än väl motväga denna misshushållning, kunna vinnas genom att klingande mynt användes i cirkulationen i stället för papper, torde ej vara en så gifven sak. Den ärade talaren från Örebro har såsom ett tydligt bevis på nyttan att ega hårdt mynt spridt inom landet citerat för oss de exempel, som Frankrike och Amerika gifvit. Det är äfven naturligt, att, om vi i hvardagslag begagna knifvar och gafflar af silfver i stället för af stål eller sådana af guld i stället för af silfver och hård tid inträffar, ett sådant öfverflöd *då* skulle vara nyttigt derföre att vi kunde använda den dyrbara metallen till betalning af våra skulder; men huru vida vi böra besvära och fördyra rörelsen i det dagliga lifvet och under vanliga förhållanden för att i olyckans tid ega en klingande valuta, är ovisst, och till hvilken grad vi skola göra det, är också ovisst.

Af Utskottets motivering om fördelen att ega hårdt mynt i landet framgår, att Utskottet lika med dess vice ordförande icke tänkt sig, att den utelöpande massan af de enskilda bankernas femkronesedlar skulle kunna fullt ersättas af Riksbankens sedlar. Jag tillåter mig fullkomligt instämma i en sådan åsigt, och jag tillåter mig äfven för Kammaren påpeka, att den olägenhet, som derigenom uppstår i landet, är större än Kammaren för närvarande må hända kan föreställa sig. I mera aflägsna orter i landet, der blott en bank finnes eller der öfverenskommelse träffas mellan det fåtal banker, som der operera, skola Riksbankens femmor sannolikt blifva sällsynta nog, och i så fall kommer tvifvelsutän allmänhetens rörelse att i hög grad försvåras, sedan flertalet sedlar å fem kronor försvunnit ur den allmänna rörelsen. Vi veta litet hvar, som äro boende i aflägsna landsorter, att de olägenheter som uppkommit till följd af enkronesedlarnes indragning icke äro små. Försvinna nu jemväl femkronesedlarne, så blifva svårigheterna ännu större.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.*
(Forts.)

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts).*

Det finnes äfven en annan omständighet, som jag önskar Kam-
maren måtte behjerta. Det är att, när Riksdagen en gång gifvit
Kongl. Maj:t det uppdrag att indraga dessa sedlar å fem kronor
så snart Kongl. Maj:t så anser lämpligt, och sådant ännu icke
skett, så framgår deraf alldeles tydligt, att Kongl. Maj:t icke an-
sett eller anser denna tidpunkt vara för handen. Jag frågar då,
huru denna Kammare i en så vigtig ekonomisk fråga kan vilja
taga på sig ansvaret att bedöma, huru vida tidpunkten är lämp-
ligare än hvad Kongl. Maj:t ansett den vara. Jag kan icke hel-
ler finna, att Kongl. Maj:t kan behöfva något ytterligare stöd från
Riksdagens sida emot privatbanksintresset — ett stöd, hvaraf
talaren från Urebro ansåg Kongl. Maj:t vara i behof — ty Kongl.
Maj:t har redan ett fullt tillräckligt sådant i det Riksdagens be-
slut, hvarigenom Kongl. Maj:t erhållit uppdrag att bestämma, när
tidpunkten för denna indragning må anses lämplig.

Jag yrkar afslag å Utskottets skrifvelseförslag.

Herr Carl Ericson: Den föregående talaren behagade
anföra, att nu föreliggande förslag ej är af stor betydelse för
de enskilda bankerna; jag instämmer med honom i detta af-
seende.

Han framhöll vidare att, om man för sin rörelse begagnade
mynt af dyr metall i stället för sådana af en billigare metall, så
vore det en misshushållning. Det exempel han därför använde
var dock icke synnerligen riktigt. Jag skall taga ett annat för
att bevisa motsatsen. Om jag begagnar en billig och tunn rock,
i stället för att skaffa mig en dyr men tjock rock, så är det der-
före icke sagdt att jag är en god hushållare, ty det kan ju hända,
att den tjockare och på samma gång dyrare rocken skyddar bättre
min helsa och befordrar min trefnad.

Jag har hört uttalas den åsigten, icke här i Kammaren i dag,
men på andra ställen, att, om Riksdagen antog detta förslag,
så skulle detta beslut inverka rubbade på privatbankernas verk-
samhet och tvinga dem att indraga sina afdelningskontor, hvilket
jag medger vore olämpligt för den allmänna rörelsen. Jag hysar
dock icke någon sådan fruktan för närvarande. Jag kan visser-
ligen icke gifva något skäl för min åsigt, men de personer, som
hysa en motsatt tanke, hafva icke heller gifvit något skäl för
sin mening. Det skulle visserligen kunna sägas, att genom indrag-
ning af femkronesedlarne skulle de enskilda bankernas sedelutgif-
ning komma att minskas, och detta skulle kunna komma att in-
verka på bankernas utdelning vid årets slut, men detta inflytande
kommer i allt fall att blifva helt obetydligt och behöfver alls
icke tvinga dem att indraga afdelningskontoren.

Man säger också, att denna indragning skulle hafva inflytande
på räntan och bidraga till densammas höjande. Jag tror emeller-
tid icke att något sådant är att befara, ty konkurrensen mellan
våra många banker är numera så stor, att något sådant icke bör
inträffa. Sedelutgifningen grundar sig naturligtvis på kredit; om
denna kredit eller skälen för dess åtnjutande finnas, så finnas så

många andra sätt för bankerna att få inkomster än att utgifva sedlar, och bankerna kunna åstadkomma medel för den allmänna rörelsen på många andra sätt. Om deremot krediten icke är god, kan naturligtvis sedelutgifningen icke heller blifva befogad.

*(Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

Det har yttrats här, att den nu gällande banklagen vore för ny för att redan nu skola ändras. Den är visserligen icke mer än tre år gammal, men då vill jag erinra, att frågan om indragande af de enskilda bankernas femkronesedlar var vid lagens antagande så till vida afgjord, att man ansåg att de borde indragas, men öfverlemnade åt Kongl. Maj:t att bestämma tidpunkten, när denna indragning skulle ega rum. Jag tror dock icke att det är så alldeles obefogadt, om jag säger, att det intresse, som verkar för att denna indragning icke skall ske, är temligen starkt, och möjligen skulle Herr Finansministern icke ogerna se att i den nu föreslagna skrifvelsen få ett ytterligare uttalande från Riksdagens sida.

Det har talats om att de som äro af min åsigt skulle visa missunsamhet mot privatbankerna. Jag vill fritaga åtminstone mig för att genom detta uttalande hafva lagt i dagen någon missunsamhet mot dessa banker. Ingen torde vara mera villig än jag att erkänna den förtjenstfulla betydelse, som de enskilda bankerna egt för den allmänna rörelsen.

Till denna rörelses underlättande hafva vi dels de enskilda bankerna, dels Riksbanken. Jag skall icke, huru lockande det än kunde vara, uppdraga någon jämförelse mellan de enskilda bankernas inflytande på rörelsen i jämförelse med Riksbankens. Om en sådan jämförelse uppdroges, så lider det intet tvifvel, att den skulle utfalla till de enskilda bankernas fördel.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Nils Pettersson: Det har blifvit anfördt såsom skäl för att privatbankerna fortfarande skulle få utgifva femkronesedlar, att, om dessa indrogos, skulle det inom landet uppstå brist på vaxelmynt. För min del är jag dock fullt förvissad om, att detta är en onödig farhåga, ty det är alldeles gifvet att, om en sådan åtgärd vidtoges, skulle Riksbankens sedlar och klingande mynt mera komma ut i den allmänna rörelsen, och deraf uppstår väl ingen fara.

Jag vill derföre på de skäl som, förra gången denna fråga föredrogs, föranledde Kammaren att återremittera densamma äfvensom på de skäl, den ärade representanten från Örebro nu ytterligare framställt, förena mig med dem som påyrka bifall till Utskottets förslag.

Jag anser nemligen detta vara ett steg i den rätta riktningen och kommer derföre att skänka min röst åt denna åsigt.

Grefve Sparre: Den ärade representanten från Örebro hedrade mig och plågade Herrarne för en stund sedan med att uppläsa det anförande jag här i Kammaren höll vid det tillfälle då banklagen antogs.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.*
(Forts.)

Jag kan just ej tro, att Herrarne kunna finna sig roade af att höra ett sådant, redan afsomnadt, yttrande åter tagas till heder, i synnerhet som jag aldrig sjelf ansett att deruti legat någon synnerligt stor visdom. Har han deremot haft för afsigt att genom denna uppläsning vederlägga hvad jag i dag i ämnet yttrat, så får jag bekänna, att jag icke förstår denna hans afsigt.

Jag yttrade förra gången jag hade ordet icke något annat än att, då vi tre år förut lemnat till Kongl. Maj:t att bestämma, när den lämpligaste tiden att indraga privatbankernas femkronesedlar vore inne, kunde det icke vara nödvändigt att tre år derefter påminna honom om hvad man redan förut sagt. Jag sade vidare, att jag icke ansåg tidpunkten nu vara lämplig att komma med en sådan påminnelse.

Männe de nuvarande förhållandena, då en stor kris står för dörren, då penningeförhållandena öfver allt i hela världen äro tryckta, äro gynsamma för att hämmande ingripa i de enskilda bankernas verksamhet? Eller vore det ej skäl att noga tänka sig före, hvilka följder det kunde hafva för den allmänna rörelsen i landet, innan man vidtog ett sådant steg, som att indraga privatbankernas rätt att utgifva femkronesedlar?

Den ärade talaren sade, att det just var emedan vi hade att emotse svåra penningetider, som vi borde taga oss i akt och refva seglen.

Detta vore likväl ett mycket dåligt sätt för alla dem, som behöfva anlita bankerna, och det behöfva vi väl litet hvar.

Jag gissar att åtskilliga af Herrarne äro i samma ställning som jag, att någon gång behöfva bankernas hjälp, och då hemställer jag, huru vida det kan vara riktigt att ännu ytterligare nedtrycka rörelsen än den förut är och derigenom höja räntan. För min del tror jag att vi göra klokt, om vi låta det vara som det är och låta Kongl. Maj:t indraga privatbankernas rätt att utgifva femkronesedlar, då han anser tiden dertill lämplig.

Man har vidare sagt, att finansministern skulle behöfva stöd för att göra en sådan förändring. Jag kan icke förstå detta. Då Riksdagen för 3 år sedan uppdragit åt regeringen att i sinom tid indraga privatbankernas sedelutgifningsrätt, behöfver väl Riksdagen icke 3 år derefter gifva ytterligare påminnelser i ämnet. Detta skulle i min tanke vara alldeles detsamma som ett mistroende votum mot regeringen.

Jag kan icke undgå att förvåna mig öfver den starka motvilja man här hör från många håll uttalas mot privatbankerna, ty ingen lär väl kunna förneka, att det just är dessa enskilda banker, som i väsentlig mån bidragit till att den allmänna rörelsen fått den utveckling, som den för närvarande eger. Eller finnes det någon enda, som djerfves bestrida att Riksbankens penningrörelse, innan privatbankerna uppstodo, var så klumpig, otillfredsställande och litet bankmessig, att rörelsen knappt ens i Stockholm derigenom bereddes erforderlig lättnad. Äro icke alla de institutioner, Riksbanken sedermera antagit, såsom t. ex. kreditrörelse, postremissväxlar, depositionsränta och andra dylika

inrättningar och förenklingar i rörelsen, tagna efter privatbankernas exempel. Tro Herrarne att Riksbanken skulle hafva sin nuvarande ståndpunkt, om icke privatbanker funnits?

Dessa privatbanker hafva gjort mycket godt och göra det fortfarande. Inom den ort jag tillhör har jag så mycket som möjligt försökt sprida deras verksamhet genom att förmå dem att anlägga afdelningskontor här och der på landsbygden, och derigenom hafva de varit af ofantligt stort gagn genom den lättnad i rörelsen, de beredt.

Om man vidtager ett sådant steg, som här är föreslaget, och således lägger band på deras verksamhet och förminskar deras inkomster, blifva de mindre i tillfälle att underlätta penningrörelsen än de kunna göra, om de få behålla sin frihet och sina tillgångar.

För min del skall jag nog försöka att reda mig. Men jag tror att, om denna de enskilda bankernas rätt borttages, mången kommer att deraf få svåra känningar, särdeles under svåra och kritiska tider.

Friherre A. H. Fock: Jag skall börja med att förklara, att jag för min del instämmer uti Utskottets beslut och således hemställer om bifall till detsamma. Här har varit mycket ifrågasatt, om denna indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva femkronesedlar vore lämplig eller icke. Men, mine Herrar, denna fråga är ju redan af Riksdagen afgjord. Redan år 1874 aflät Riksdagen en skrivelse härom till Kongl. Maj:t, och jag kan icke finna det vara annat än öfverflödigt att diskutera en sak, hvarom Riksdagen redan fattat sitt beslut. Frågan gäller då endast, om den föreslagna tiden nu vore lämplig för åtgärdens vidtagande, och jag kan icke neka till, att jag verkligen hyser den åsigt, att, om det är en sanning, såsom här blifvit sagdt, att mera stormiga tider i finansielt hänseende äro att förutse, tiden äfven är inne att tillse, att icke massan af de enskilda bankernas utelöpande sedlar är alltför betydlig. Man har ifrågasatt, om Riksbanken skulle ega förmåga att utsläppa tillräckligt stort antal femkronesedlar i stället för dem som komma att indragas. Jag kan icke betrakta denna tvekan såsom något annat än ett mindre lyckadt skämt. Ty att icke Riksbanken skulle kunna fylla behovet af femkronesedlar, kan väl icke vara Herrarnes allvarliga mening, då största delen af det papper, som enskilda bankerna till sina sedlar behöfva, tillverkas vid Riksbankens pappersbruk och då till och med tryckningen af sedlarne till betydlig del verkställas på Riksbankens tryckeri. Men, utan att ingå på utredandet af den stora statsekonomiska fråga, som man här slagit in på — skälet hvarföre jag nu anser Utskottets förslag böra bifallas är egentligen det att ett afslag å detsamma skulle få en helt annan betydelse, i ty att regeringen skulle betrakta detta såsom om Riksdagen uttryckt den åsigt, att ifrågavarande indragning åtminstone inom loppet af nästa år icke bör ske. Genom ett sådant afslag skulle vi således försvaga verkan af den förut aflättna skrivelsen. Det är

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts).*

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.*

(Forts.)

denna omständighet, som jag icke kunnat underlåta att påpeka och som gör att jag för min del anser mig böra bifalla Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Efter sedan den näst föregående talaren yttrat sig har jag intet väsentligt att tillägga, ty han har redan i sak sagt hvad som kan sägas. Jag kan dock icke underlåta att uttala min förvåning öfver det ovanliga sätt, hvarpå detta Utskott behandlar till detsamma hänskjutna frågor. Såsom Herrarne troligtvis erinra sig, hade Utskottet i sitt förra betänkande angående denna fråga hemställt om afslag å motionen, under det Utskottets motivering hufvudsakligen talade för bifall. Utskottets bemälda utlåtande blef af Kammaren temligen enhälligt återremitteradt, i syfte att få ett utlåtande i öfverensstämmelse med motionärens förslag. Nu föreligger detta nya förslag, hvars "kläm" visserligen är ett tillstyrkande af motionen, men hvars motivering går i en helt annan riktning. Ett sådant förfarande begagnade äfven Utskottet, då det afstyrkte Herr Adlersparres motion om dagaflöning för flottans officerare, då motionen afstyrktes, men motiveringen talade för bifall till densamma. Att det i denna fråga icke är ordförändens i Utskottet fel, synes deraf att han under öfverläggningen i Kammaren då frågan förra gången förevar yttrade, bland annat: "För min del har jag emellertid ingenting att invända mot aflåtande till Kongl. Majt af en skrifvelse i ämnet."

Ett skäl, som i synnerhet framhållits af en min granne till höger och som sedermera upprepats af Grefve Sparre emot Utskottets förslag, är att de befara en minskad penningtillgång, om privatbankernas femkronesedlar indragas. Herr Fredenberg frågade då frågan förra gången förevar, och Grefve Sparre har nu upprepat samma fråga: "Då penningtillgången en längre tid varit särdeles knapp och räntan till följd deraf hög, kan det då vara välbetänt att ännu ytterligare fördyra penningen genom indragning af enskilda bankers femmor?" Jag frågar åter: hvad har detta för inflytande på penningtillgången, och huru kan penningarne fördyras genom detta? Det vore önskligt, om de kunde ge någon upplysning derom. Jag tillåter mig fråga desse ärade talare, om de någonsin hört talas om, att en person begärt högre ränta af en lån-sökande, som velat låna två femkronesedlar, än af den som velat låna en tiokronesedel, eller om de kunna förklara, hvarföre penningtillgången skall blifva mindre derföre att Riksbanken, i stället för de enskilda bankerna, uppfyller rörelsens behof af femkronesedlar. För min del åtminstone kan jag icke utan närmare förklaringar förstå deras resonement.

Vidare har man sagt att Riksbanken icke ensam skulle kunna fylla allmänhetens behof af femkronesedlar, och att en betänklig penningebriist skulle uppstå, om den nu ifrågasatta indragningen komme till stånd; men sedan det blifvit upplyst om att Riksbanken så mycket hellre kan detta, som den redan nu tillverkar större delen af de enskilda banksedlarne, så säger man att Riksbanken icke kan pressa ut sina femmor i den allmänna rörelsen

och derföre måste det blifva brist, men äfven detta finner jag vara ett ganska egendomligt påstående, ty fordrar rörelsen sedlar å fem kronors valör, och Riksbanken har sådana, så lärer väl icke allmänheten försmå dessa femmor, derföre att de icke äro utgifna af enskilda banker: tvärtom tror jag att samma allmänhet skall blifva särdeles belåten med att blifva qvitt den mångfald af sedlar som nu förefinnes, emot att få Riksbankens sedlar.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

Herr Axell anförde för sitt afstyrkande af motionen ett skäl, som är ganska ovanligt. Han påstod nemligen, att det vore en stor misshushållning att hafva hårdt mynt, ty metallen är alltid mycket dyrare än papper. Visserligen bör han vara väl hemmastadd i bankfrågor, men som hans åsigt här står i rak strid emot hvad andra, som något känna till den här saken, yttrat, så må han förlåta mig, om jag sätter i tvifvel riktigheten af hans påstående derom att man icke borde ha något klingande mynt.

Efter Herr Axells åsigt borde man ha endast pappersmynt, och detta af allra billigaste papperssort, men jag tager för gifvet att Kammaren icke delar en sådan åsigt.

Äfven påstod Grefve Sparre att, om man nu biföll Utskottets hemställan, skulle detta vara detsamma som att tvinga regeringen att indraga dessa femkronesedlar. Men om Herrarne behaga läsa hvad Utskottet hemställer, så är det ingenting annat än "att Riksdagen måtte genom underdånig skrifvelse anhålla" o. s. v., och då man gör en underdånig anhållan, kan man väl icke sägas tvinga.

Det är endast detta jag velat yttra. I hufvudsak instämmer jag till alla delar med Friherre Fock och yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Leijer: Min mening i denna fråga har jag haft tillfälle att uttala i Utskottets betänkande, och jag har derföre icke för afsigt att nu inlåta mig på sjelfva hufvudfrågan; men i den ärade representantens för Venersborg anförande förekom ett påstående, mot hvilket jag ansett mig böra inlägga en protest. Han syntes nemligen hafva af Utskottets betänkande fått den uppfattning, som skulle Utskottet betviflat nyttan af de enskilda bankerna. För min del har jag aldrig ett ögonblick dragit nyttan af dessa inrättningar i tvifvelsmål; och jag tror mig derutinnan kunna tala i hela Utskottets namn; och jag tror icke heller att man har befogad anledning att i Utskottets utlåtande spåra något misstroende, mot dessa enskilda banker. Men äfven om man för dem hyser det allra största förtroende, så anser jag ändock att man i främsta rummet bör vara betänkt att förvärfva förtroende åt svenska krediten i allmänhet och i sådant afseende tillse att ingenting, som kan verka till skada för denna kredit, fortfarande får ega bestånd. Här har i synnerhet af Friherre Fock framhållits, att det kan vara tvifvel underkastadt, huru vida Sveriges kredit under, kanske snart stundande, kritiska penningtider kan, som man säger, "stå bock", så länge alla dessa papperslappar få fritt husera, utan annat äfventyr för utgifvaren i händelse af bristande inlösen än att de draga en ränta af 6 procent.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

Det är detta jag velat uttala, att man icke får uppfatta Utskottets hemställan såsom förestafvad af något misstroende mot de enskilda bankerna, utan endast af nödig omtanke för den svenska krediten i allmänhet.

Herr Toll: En ärad talare här i min närhet har uttalat sin missbelåtenhet med det sätt, hvarpå åtskilliga Tillfälliga Utskott motivera sina förslag. Jag är mycket ledsen att Fjerde Tillfälliga Utskottet blifvit hänfördt under denna kategori; men jag kan försäkra honom, att vi åtminstone sökt göra hvad vi kunnat. Hvad vi hade att göra var ingenting annat än att sammanjemka de olika meningar som inom Kammaren uttalats och vi hafva böjt oss för hvad som af Kammarens majoritet uttalats; och ett sådant tillvägagående anser jag icke borde blifva föremål för klander, hvarken från den ena eller andra sidan. Den ärade talaren sade att, då vi förra gången motiverade tillstyrkan om afslag, hafva vi nu begagnat samma motiv för vårt tillstyrkande om bifall; för min del kan jag icke förstå, huru man med fog kan göra oss en sådan förebräelse; utan måste man hafva någon särskild afsigt, då man kan ur vårt betänkande leta fram något sådant, och jag vågar tryggt till gendrifvande af en sådan förebräelse hänvisa till Utskottets betänkande.

Med anledning deraf att samme talare fann för godt att uppläsa en del af det yttrande jag afgaf, då frågan förra gången förevar till behandling, ber jag att få erinra, att jag der uttalade min enskilda åsigt, icke Utskottets.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Petre: Jag är i det väsentligaste förekommen i hvad jag ämnade säga af tvenne föregående talare och har endast begärt ordet för att tillkännagifva, att jag i allo instämmer i de åsigter, som här uttalats af Herrar Nils Larson, Grefve Sparre och Axell. Af Friherre Fock upplystes vi om, att Riksdagen redan fattat beslut i denna fråga och att det enda, hvarom vi sålunda nu skulle hafva att besluta, vore om tidpunkten för den beslutade åtgärdens trädande i verkställighet. I detta afseende ber jag då att få konstatera, att någon för en sådan åtgärds vidtagande mera olämplig, mera kritisk tidpunkt än den nuvarande svårligen skulle kunnat väljas; och jag befarar, att de Herrar som nu lifligt förordat denna åtgärd skola få svårt att bära det tunga ansvar de dermed påtagit sig.

Jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Åke Andersson: Troligen var det genom någon ouppmärksamhet från motionärens sida vid remissen af motionen, som denna icke kom att behandlas af Banko-Utskottet. Om så hade blifvit, skulle jag derinom medverkat till samma resultat, hvartill Tillfälliga Utskottet kommit, och då hade ärendet haft den fördelen med sig, att Första Kammaren också fått frågan under behandling.

Nu tror jag att det icke kan blifva annat än en opinionsyttring, ty Första Kammaren lär icke komma att dermed befatta sig, men en sådan opinionsyttring är ganska väl befogad. Jag vill derföre yrka bifall till Utskottets förslag.

*Om upphö-
rande af en-
skilda ban-
kers rätt att
utgifva fem-
kronesedlar.
(Forts.)*

Herr P. N. Bergström: Då jag beklagligen icke är delegare sig i någon sedelutgifvande eller annan bank, så finna Herrarne att jag är opartisk i denna fråga. Hvad som gifver densamma sin största betydelse är, att den framträder i ett ögonblick, då dels ett stort krig, dels dåliga skördar, och dels stora arbetsinställelser inom fabriksindustriens område stå såsom hotande olyckor framför oss. Då alla dessa innehafvare af enskilda bankers femkronesedlar plötsligen och på en gång rusa till bankerna och fordra att få dem inlösta antingen med klingande mynt eller ock med Riksbankens sedlar, så kan här af framkallas den allra största nöd; och för att om möjligt undvika ett sådant öde är det som jag för min del vill afgifva min röst för Utskottets förslag. Jag anser detta förslag just i närvarande ögonblick vara synnerligen välbetänt! Visserligen kan denna fråga icke för hvar och en af oss hafva samma intresse, men den bör dock kunna påräkna af en och hvar ett välvilligt tilmötesgående. Och då den hufvudsakligen icke afser annat än att med en underdånig skrifvelse ingå till Kongl. Maj:t för att hos honom angifva den tidpunkt, som Riksdagen anser lämplig för att få dessa traslappar, som nu komma oss till handa, inlösta mot klingande mynt eller Riksbankens sedlar, och då jag tror, att Riksbanken är i stånd att, så skyndsamt som kan vara erforderligt, åstadkomma hvad i sådant hänseende bör göras för att tillfredsställa den stora allmänheten, så kan jag för min del icke finna någon anledning att fördröja detta steg till frågans lösning; och jag yrkar derföre bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Andersson: Då jag hufvudsakligen delar de åsikter som af motionären i förevarande motion uttalats, instämmer jag med de talare, som yrkat bifall till Utskottets förslag.

Herr Gumælius: Herr Talman! Jag ber att till hvad jag förut i frågan anfört få tillägga några få ord.

Det har sagts från den motsatta sidan, att privatbankerna uträtta mycket godt, och detta har yttrats på ett sådant sätt, att det ser ut, som om man ville göra oss, som vilja hafva beslutet om femkronesedlarnes indragning förverkligadt, ansedde såsom fiender till privatbankerna, obenägne att erkänna deras förtjenster. Med anledning här af får jag förklara, att åtminstone icke jag hyser någon ringaktning för dem; men med erkännande af det goda de verkat torde det väl icke kunna bestridas, att dessa bankers sedelutgifningsrätt numera icke är för dem i samma mån behöflig som förut.

Hvad beträffar den ärade representantens från Sundsvall påstående, att bifall till Utskottets förslag skulle för de mera af-

Om upphö- lägsna orterna inom landet medföra stora olägenheter; och då han
rande af en- angaf sin ort såsom aflägsen och talade om den ringa täflan i
skilda ban- bankväg på sådana håll, så vill jag endast erinra om att i staden
kers rätt att Sundsvall finnas, förutom en sedelutgifvande bank, två aktiebolag
utgifva fem- utan sedelutgifningsrätt och med inskränkt ansvar samt en folk-
kronesedlar. bank. Häraf visar sig ju tydligt och klart, att det går för sig och
(Forts.) såsom jag förmodar — till och med *mycket väl* går för sig att å denna
"aflägsna ort" drifva bankrörelse utan sedelutgifningsrätt. På
femmornas tillvaro beror icke den bankrörelsen.

Jag skall slutligen med anledning af Herrar Axells och Sparres yttranden i öfrigt nöja mig med att instämma i hvad Herr Friherre Fock i frågan anfört, samt nu endast tillåta mig en anmärkning beträffande det uttalande, hvarmed Herr Axell började sitt anförande, nemligen att frågan vore för de sedelutgifvande bankerna utan synnerlig betydelse. Då så är händelsen, så kan jag icke förstå, hvarför han nu skall uppkalla så ifrigt motstånd.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, gaf Herr Talmannen propositioner, enligt de yrkanden som blifvit framställda, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förra meningen. Votering begärdes, i anledning hvaraf en så lydande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Fjerde Tillfälliga Utskottet hemställt i utlåtandet N:o 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bar Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 112 ja mot 38 nej; och hade Utskottets hemställan således blifvit af Kammaren bifallen; skolande detta beslut, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet Medkammaren delgifvas.

§ 7.

Om indragning af biskops-landshöfdinge- och presidents-embetena.

Förekom till behandling Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 27), med anledning af Herr A. P. Linds motion, N:o 115, angående underdånig skrifvelse om indragning af biskops-, landshöfdinge- och presidents-embetena.

Utskottet hade hemställt:

att nämnda motion — hvaruti yrkats, det Riksdagen skulle besluta en underdånig skrifvelse med anhållan det Kongl. Maj:t täcktes tillse, huru vida icke biskops-, landshöfdinge- och presi-

dentstjenster kunde indragas för att så medelst bereda minskning i statens utgifter och följaktligen alstra större förmåga att bära de stora kostnader, som för ordnande af landets försvar toges i anspråk — måtte lemnas utan afseende.

Om indragning af biskops-, landshöfdinge- och presidentembetena.
(Forts.)

I anledning af denna hemställan, anförde motionären

Herr Lind: Innan jag framställer mitt yrkande om proposition på bifall till den fråga, som nu föreligger till behandling, vill jag vördsamt anhålla hos Herr Talmannen och Kammaren om tillåtelse att få med några ord bemöta Herr Grefve Sparres påstående i anledning af ett skriftligt anförande angående den s. k. husförhørsfrågan, hvilket jag för omkring åtta dagar sedan uppläste inför denna Kammare. Herr Grefven behagade vid detta tillfälle ifrågasätta, huruvida nämnda skrift vore af mig författad, eller om den kunde leda sitt ursprung "från någon tidningsbyrå eller någon liten vrå af fäderneslandet". Om Herr Grefven tror att min "kria", såsom Herr Grefven kallade min skrift, blifvit uppsatt på någon tidningsbyrå, så vill jag förklara, att jag ännu icke haft den äran att blifva introducerad å någon dylik byrå; ty vore detta fallet, så skulle jag öppet och utan blygsamhet bekänna det — och hvad den der "lilla vrån af fäderneslandet" vidkommer, så kan jag visa hvar den är belägen — den ligger i huset n:r 44 vid Skeppsbron här i staden, ty der bor jag; och skulle Herr Grefven vilja göra mig den äran att hedra mig med sitt besök, skulle han ock få se det rum, der nyssnämnda skrift blifvit uppsatt, af mig sjelf och utan att annans hjälp behöft anlitas.

Emellertid återgår jag nu till det ämne, som utgör föremål för ifrågavarande öfverläggning, och ber Herr Grefve Sparre om ursäkt, att jag icke liksom han kan på fri hand hålla mycket prat och långa tal, utan äfven denna gång yttrar mig skriftligt.

Då den motion, som jag haft äran inlemna angående biskops-, landshöfdinge- och presidentembetenas indragning, icke vunnit Utskottets bifall, vågar jag nu vördsamt att så fullständigt i min förmåga står belysa saken. Likväl vore det häruti obilligt begära, det jag alldeles fullständigt och i frågans minsta detaljer skulle gå in i densamma, alldenstund det enligt min motion vore Kongl. Maj:t, som skulle inkomma med förslag till embetenas indragning, och motionen endast afsåg en underdånig skrifvelse med begäran att Kongl. Maj:t ville taga initiativ i frågan. Många hafva förmenat, att en sådan underdånig begäran skulle ega en politisk karakter och att en sådan skrift skulle visa en fientlig tendens mot vår grundlagsenliga konungamakt, emedan upphörandet af dessa platser skulle försvaga Konungens makt och myndighet. Jag är alldeles af motsatt åsigt, alldenstund jag anser dessa embeten onödiga och aktar konungamakten för högt för att den skulle behöfva dylika konstlade och för landet obehöflige stödjepelare. Jag hyser äfven den åsigten att ju närmare Konung och Folk närma sig hvarandra, destomera lära de sig att akta och älska

Om indragning af biskops-, landshöfdinge- och presidents-embetena.
(Forts.)

hvarandra, om de ömsesidigt förtjena det, och utan att vilja på något vis förnärma de aktade innehafvare af dessa embeten, af hvilka jag lärt mig värdera flera än en, vågar jag likväl påstå, att utsigten mellan Konung och Folk, till begges skada, ofta blifvit skymd af just desse s. k. förmedlande makter. Saken angående dessa embetens indragning bör uteslutande betraktas ur ekonomisk synpunkt.

Likväl måste jag tillstå, att frågan om biskopsembetena äfven bör betraktas ur religiös synpunkt. Ur denna vågar jag likväl påstå, att vår kyrkas makt är för gifven och dess sanningar för starka, för att de, som mången tyckes förmena, skulle hänga på sådana menkliga inrättningar som biskopsembetena. Visserligen eger jag icke nog kunskap i kyrkohistorien att kunna egna frågan en uttömmande belysning, visserligen kan jag icke här följa den historiska utveckling, hvarigenom de första kristna församlingarnas föreståndare blefvo högvärdige biskopar med stora löner, hög rang och politiskt inflytande, men jag vågar emellertid påstå att det var först med påfvedömet, som embetet fick den karakter det nu eger. Jag vet visserligen, att namnet biskop är äldre än påfvedömet, men ändock tror jag icke att våra dagars biskopsdöme har den ringaste likhet med den första kristna tidens. Och få torde det vara i vårt land som inse biskopsembetets behöflighet för det andliga lifvet i vår tid och med bestämdhet kan man minst sagdt betvifla den fördel landet eger i denna för att uppnå den andliga frihet, som bör vara hvarje kristet samhälles mål, likasom man näppeligen kan anse, att det är deras fel att icke det religiösa lifvet stelnat till is under föråldrade dogmer och menkliga påfund. Hvad åter den ekonomiska fördel landet skulle få af dessa, i min motion föreslagna, embetens indragning, så vill jag framställa en liten tablå öfver deras aflöningsstat, som enligt senaste reglering ser så ut:

Biskopar.

Erkebiskopen	kr. 16,000.	
Biskopen i Lund	15,000.	
” Göteborg	14,000.	
” Linköping	13,000.	
” Wisby	10,000.	
” Kalmar	10,000.	
Biskoparne i Wexiö, Skara, Strengnäs, Karlstad, Westerås och Hernösand 12,000 hvardera .	72,000.	150,000.

Landshöfdingar.

Landshöfdingarne i Stockholms, Upsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Skaraborgs, Elfsborgs, Wermlands, Örebro, Westmanlands, Wester-

norrlands, Jemtlands, Westerbottens, Norrbottens, Kopparbergs och Gefleborgs län	12,500 kronor hvardera	275,000.	
Landshöfdingen i Malmöhus län		15,000.	
„ Göteborgs och Bohus län		15,000.	305,000.

Om indragning af biskops-, landshöfdinge- och presidentsambetena.
(Forts.)

Presidenter.

Presidenterna i Rikets 3:ne Hofrätter, hvardera	10,000 kronor	30,000.	
„ Kammarkollegium, Kommerskollegium och Kammarrätten	hvardera 9,000 kronor	27,000.	57,000.
			Summa 512,000.

För att sätta något i stället för dessa embeten, som, huru litet de än utträttat, likväl fordra sin ersättning, så tyckes det mig som om biskoparne mer än väl skulle kunna ersättas af konsistorierna med domprostarna, d. v. s. pastor vid domkyrkan som ordförande. Der sådane icke finnas, skulle de lätteligen kunna inrättas och vore naturligtvis nödvändiga som pastorsambeten för den församling som nu af biskopen innehafves.

Landshöfdingarne anser jag redan vara ersatte af Landskamererare och landssekreterare som länets öfverstyrelse, hvilka med sina underordnade tjänstemän redan nu hafva de mest makt-påliggande göromålen och i de flesta län långa tider på året bära hela arbetets tunga, utan att någon den ringaste olägenhet derigenom försports.

Presidentsembetet skall utan olämplighet kunna ersättas af i tur mellan de äldsta och i högsta graden varande tjänsterna gående ordförandeskap.

Jag har redan påpekat, att det ingalunda varit eller kunnat vara min mening att för Riksdagen framställa något förslag till omorganisering af dessa embeten. Dertill eger jag förliten specialkunskap. Jag har endast velat hos Riksdagen framhålla dessa embetens obehöflighet — en sak som ock, synnerligast hvad biskopsambetena ankommer, upprepade gånger varit föremål för Riksdagen under mera än ett halft sekel — och visa den inkomst som derigenom skulle kunna användas på bättre och för landet nyttigare ändamål. Skulle Riksdagen, enligt hvad jag hoppas, ingå till Kongl. Maj:t med en underdånig skrifvelse i det syfte jag framställt, är jag viss, att Kongl. Maj:t visserligen icke skulle neka att gå Riksdagens önskan till mötes, helst derigenom beredas tillgångar för statsverket och således lättar de bördor, som tränga sig fram bland ökade utgifter.

Häruti instämde Herr *Pehr Nilsson* i Vittjerf.

Grefve Sparre: Då jag icke betviflar att, efter det utförliga och väl genomtänkta anförande, som Kammaren nyss hört sig föreläsa, Kammaren kommer att, med afslag å Utskottets afstyr-

Om indragning af biskeps-, landshöfdinge- och presidents-embetena.
(Forts.)

kande hemställan, bifalla motionärens förslag till alla delar, vill jag blott tillkännagifva att, då detta kommer att inträffa, så ämnar jag begära att få göra ett litet amendement till detta Kammarens beslut i det syfte, att ifrågavarande förändring genast måtte gå i verkställighet. Jag anser det nemligen vara ledsamt att innehafva ett embete, som anses vara öfverflödigt och hvilket man vet kommer att upphöra. Och då landshöfdingeplatserna äro förtroendeposter, som när som helst kunna indragas, så anser jag det icke vara skäl att dröja med den nu ifrågasatta åtgärden, utan i stället "låta det basa".

Öfverläggningen förklarades slutad. Efter det propositioner gifvits såväl på bifall till Utskottets förslag som ock på yrkandet att, med afslag å nämnda förslag, motionen måtte vinna Kammarens bifall, blef Utskottets hemställan bifallen.

§ 8.

Efter föredragning dernäst af Andra Kammarens Fjerde Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 8 (i samlingen N:o 28), med anledning af Herr C. F. Tolls motion, N:o 42, angående underdånig skrifvelse rörande ersättning åt regementsskrifvare, i händelse Kongl. skrifvelsen den 21 Maj 1875 ovilkorligen komme att tillämpas, biföll Kammaren Utskottets hemställan, att berörda motion måtte lemnas utan afseende.

Mot detta beslut anmälde motionären Herr *Toll* sin reservation.

§ 9.

Ledighet från riksdagsgörömalen under 10 dagar från och med denna dag beviljades Herr *O. Östling*, i anledning af sjukdomsfall inom hans familj.

§ 10.

På hemställan af Herr Talmannen, beslöt Kammaren att de på dess bord hvilande ärenden, som blifvit blott en gång föredragna, skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 3 e. m.

In fidem
Gustaf Westdahl.